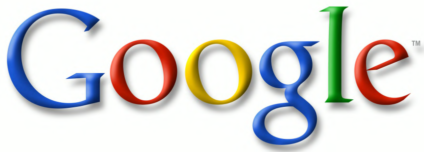

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

B R
1050
C9
V72
MAIN

UC-NRLF

B 3 468 523

nciscus Polák

RECON

BOJ PROTI KLERIKALISMU.

Drobná perspektiva moderní společnosti.

Přednesl

v „Politickém klubu katolických dělníků pro Čechy“.

RUDOLF VRBA.

Franciscus Polák

V PRAZE 1895.

Nákladem spisovatelovým a politického klubu katol. dělníků pro Čechy
V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl).

7157-3306

Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská. V. Kotrba.

458/55

BR 1050
C9 V72
MAIN

I. **Vlk v pohádce.** (Lupus in fabula.)

Prohlížel jsem umělecké dílo francouzské, jaké jen mohou vydávati bohatí a velcí národové. Racinetovo dílo o kroji všech národů celého světa, od prvních časů až na naši dobu. Našel jsem tam všemožné kmeny divochů a co se naší rakouské říše týká i Slováci měli svůj list, avšak marně jsem hledal nás Čechy. Tož jsme tedy snad míň než asijští divochové?

Bolestně se mne dotklo, kterak cizina nás Čechy umlčuje a vždy, když cestuji a čtu cizozemské noviny, třeba jen našich sousedů v rajchu, vidím, jak se píše o nás, jako bychom byli někde v Číně. Čím to? Přece je český národ tak pracovitý, český dělník všudy hledaný, vynalezavosť Čechů dokázána. Parní šroub Resslův, pluh bratří Veverkův jsou největší vymoženosti nynější kultury, a přece nikdo nás neuznává.

Toho jsme jen sami vinni. Čech se nedovede v cizině ukázati Čechem a tím méně solidárně celý český národ. Ale, namítne mi někdo, vždyť byl poslanec Vašatý v Nançy a poslanec Březnovský nedávno telegrafoval do Lyonu, tak snad nyní se karta zlepší. Já však velké důvěry nemám, poněvadž jsem přesvědčen a vidím nezvratně, že to s námi jde s kopce a nikoliv do kopce, to vidí kde kdo.

Redaktor Hušek, který vydával »České Zájmy«, měl ve svém listě stálou rubriku »procházky Prahou«. Ty procházky se mi náramně zamlouvají, mnohem lépe, než co vydává nakladatel Topič. Ty »České Zájmy« jdou z ulice do ulice a čtou firmy, to jest nápisy obchodů, ústavů, bankovních závodů atd. a přijdou k tomu poznání, že ta Praha není ani zlatá, ani slovanská, nýbrž nápadně židovská a ovšem německá. Redaktor »Českých Zájmů« je bystrozraký, postřehne vše, ale nejen to, že vidí, co každý vidí, on se nebojí to napsati do svého listu. Redaktoři »Nár. Listů«, »Politik«, »České národ. Politiky« by to nenapsali, aby si nerozhněvali židy a pak, aby nepošpinili zlatý a slovanský lesk Prahy.

Ale »České Zájmy« přece jen málo vidí. Když přijdu po jedenácté hodině dopoledne do Prahy, tu se vyřítí proti mne v každé ulici celá hejna židovských studentů, a to jsou kandidáti, nadějní advokáti, lékaři atd.

Naši synové jdou obyčejně pást husy a podobné, kdežto mladý Icig zná již směnky, náš malý Véna neví ani, jak vypadá pětka.

Já vidím dále, kterak všecky banky v Praze si staví ohromné paláce, inu ovšem, kdo vydělá deset až dvacet millionů ročně, ten si přece může postavit palác. Do těchto paláců chodí potomci těch, kteří na poušti tančili kolem zlatého telete, jen že již netančí na písku a kamení, nýbrž klaní se zlatému teleti ve Wertheimce uzavřenému a chodí kolem něho na drahocenných kobercích.

Tak tedy jsme tu Prahu prošli a rád bych i na venkov. Ale kdybych měl vypisovati, jak naše rolnictvo jest zadluženo, jak ztrácíme půdu, jak i v té nejzapomenutější vesnici králem žid a my otroky, tož by na to nestačily ani »České Zájmy«, ani náš největší žurnál »Národní Listy«, který o tom nápadně mlčí.

Chtěl jsem jen laskavému čtenáři dokázati, že to jde s námi s kopce a že jsme toho jen sami vinni. Nenos nepříteli obilí do stodoly a zůstane v tvé, a tak jest to i s našimi nepřátely, oni tyjí a bohatnou z naší lehkomyslnosti, netečnosti a rozháranosti. Poněvadž my jeden druhému ničeho nepřejeme, jdeme raději k židovi a ne k svému. Úpadek našeho blahobytu se nedá zakrýti. Ale kýho šlaka, kdo pak je nám v cestě, že si nás nevšimnou ani ve Vídni, ani v Berlíně ani v Paříži? —

Vím, kde chyba je; národ český nepožívá úplné svobody, jako národové jiní. Jsme se všech stran sevřeni. Naše síla nemůže se rozvinouti.

Ale nejvíce nás svírají klerikálové, největším nepřítelem naší svobody a příčinou našeho úpadku jest naše nevlastenecké a zpátečnické kněžstvo.

V čtenáři to jistě asi hrkne, kam jsem to najednou zabočil. Ale nemohu za to, já tak nepsal a nemluvil, nýbrž tak píší naši spisovatelé a noviny, tak mluví naši vlastenci, kteří jsou nyní u vesla.

Že tomu tak, lehce dokáži. Známá jest pohádka o vlku a beránku. Vlk stál u potoka a chtěl píti. Beránek stál dál dole, potok hopkoval vlnkami svými od vlka k beránkovi. Najednou se dal vlk do křiku, že mu beránek kalí vodu, ačkoliv vlk stál nahoře a voda proudila od něho k beránkovi dolů. Ale nevadilo. Co vlk křičel, platilo, a poněvadž beránek mu kalil vodu, ač stál opodál dole, pohltil ho. Takový obraz vidíme v nynější společnosti. Někdo kalí vodu, společnost stůně, lid chudne, někdo toho musí býti vinen. Vlk křičí: já ne, to je tam dole ten klerikál.

V moderní společnosti jest takových vlků mnoho, kteří křičí, že oni nejsou socialní bídy vinni. Se všech stran se ozývá vytí moderních vlků: my nic, to tam ti klerikálové, na ně jděte!

Proč tak zběsilý přímo boj proti klerikalismu? V každém táboře jsou různé příčiny. Zajděme si do těchto táborů.

II. Dělnictvo proti klerikalismu.

Čtvrtému stavu, dělnictvu či proletariátu patří budoucnost. Od něho čekáme příští revoluci. Rolnictvo a řemeslnictvo chudne, řady proletariátu se množí a nebude za krátko třetího stavu, stavu měšťanského v převaze, on zmizí a zbudou kapitalisté a jich náhončí, ochranitelé jejich: vojsko a byrokracie. Druhý tábor bude proletariát či čtvrtý stav. K nastávající společenské revoluci jest třeba připraviti půdu. To se stane, když čtvrtý stav si bude vědom své číselné síly, když bude míti vůdců a lid odvahy k převratům. Boj čtvrtého stavu jest zorganisován hlavně v sociální demokracii. V této dělnické straně jest nám lišiti mezi vůdci či agitatory a mezi vedenými, či dělnictvem samým. Požadavky dělnictva, jak je vyličuje strana sociálně-demokratická, jsou známy ze sjezdů a nemáme příčiny, proč bychom my katolíci nebyli na straně dělnictva, proč bychom nepřizvukovali tomu, aby lidská práce oceněna, aby člověk byl člověkem a ne slepým strojem ziskuchtivého kapitalismu. Naopak, sociálních demokratů ani nebylo a církev katolická hlásá skorem 2000 let národům vznešenou nauku Kristovu: člověk k obrazu Božímu stvořen, jest pánem přírody, roveň bratr bratrovi, všichni máme stejná práva na život a jeho potřeby na zemi, všichni stejný cíl, život věčný na onom světě.

Socialní demokracie nehlásá světu tedy nic nového. Náboženství křesťanské obsahuje tyto po-

žadavky a překonalo jimi starý pohanský svět s jeho otroky.

Novodobé pohanství, kapitalism, který zotročuje lid jiným spůsobem, ale účinek má týž jako otroctví u pohanů, zavinilo nynější bídu socialní.

Socialní demokraté praví, že tuto bídu odstraní, a sice jest prý třeba, aby tento svět odumřel a začal jiný, tak jak socialní demokraté chtí. S nynějšími společenskými řády má také padnouti učení křesťanské a jeho hlasatel, katolická církev a její kněžstvo. A proč?

Poněvadž církev jest spojena s kapitalisty, ona chrání majetek, ona se drží těch mocnějších, a proto: pryč s ní. Dále proto, že náboženství křesťanské činí rozdíl mezi zlým a dobrým, píše do svědomí lidu mravní zákony. Dokud lid tyto mravní předpisy zachovávati bude — alespoň většina lidu — dotud nevypukne revoluce. Jest tedy účelem sociální demokracie připraviti lid tak, aby byl schopen každého činu, aby zdivočil, zezvířetil, a tak aby v revoluci lidská bestie neznala žádných ohledů.

Z těchto důvodů jest spůsob brojení vůdců sociálních demokratů dvojí. Předně se snaží dokázati a lidu namluviti, že náboženství Kristovo, jak jej hlásá katolická církev, jest nepravdivé, že člověk vůbec nemá vyššího úkolu; hlásají tedy čiré hmotařství. Dále praví, že je konečně jedno, co kdo věří, příští společnost se o to starati nebude. Náboženství jest věcí soukromou. Konečně útočí ve svých schůzích a novinách, že kněžstvo jest nepřítelem lidu, že samo o náboženství nedbá a proto nemůže býti toto náboženství spasným prostředkem.

Nenávisť se rozsévá proti hlasatelům víry, aby tato nenávisť pak šla na víru samu.

Sociální demokraté mají rozsáhlou organisaci spolkovou, které slouží časopisectvo strany. Jelikož nemíníme zde se šířiti o cizozemsku, podívejme se pouze na časopisy naše. V Rakousku vychází něm.

sociálně-demokratických listů, jak poslední vídeňský sjezd doznává, celkem 14, které mají 78.000 předplatitelů. Čtenářů ovšem asi 5krát tolik. Listů odborných jest 19, které mají 58.000 předplatitelů a dle toho i čtenářů.

Mimo to vydává strana celé spousty brožur, jako k oslavení prvního máje, která se rozšířila v 60.000 výtiscích.

Česká sociální demokracie má následující listy. »Sociální demokrat« v Praze, má prý 4.000 odběratelů, »Dělnické Listy« ve Vídni (5.200), »Rovnost« v Brně (5.200), »Svornost« v Ústí n. Labem (1.400), »Hlas lidu« v Prostějově (1.800), »Svoboda« na Kladně (1.300), »Posel lidu« v Plzni (2.800).

Odborné listy: »Textilník« v Brně (3.000) »List krejčí« tamtéž (1.100), »Truhlářské listy« (1.700), »Kovodělník« (4.300), »Obuvník« (1.000), »Veleslavín« (typografové 1.200), »Typografia« (500), »Mlynář« (1.200), »Pekař« (1.300) vesměs v Praze, »Odborné listy« v Mor. Ostravě (3.000), »Na zdar«, list horníků v Mostě (3.400).

Humoristické listy: »Žumbera« v Plzni (2.900), »Rašple« v Brně (6.000). Výhradně protikněžské: »Červánky« v Brně (6.200) a »Ženský list« též v Brně (2.700). Dohromady máme 62.000 abonentů a 23 sociálně-demokratických listů.

Sociálních demokratických spolků dělnických česko-slovanské organisace i s Vídní vypočítal pan Krapka v kalendáři česko-slovanského dělnictva na rok 1894 celkem asi 328, mimo cizozemsko.

Můžeme si tedy přibližně sestaviti a přehlédnouti armádu sociální demokracie. Pravili jsme, že nám třeba lišiti mezi dělnictvem a jeho vůdci, to jsou novináři, redaktoři a agitátoři. Dělnictvo sbírá krvavé své krejcary na různé fondy, kterými se agitace a noviny živí. Dělnictvo má škodu, novináři a agitátoři pak dobře z těchto peněz žijí.

Nápadno jest, kterak vůdcovství sociální demokracie jak v Německu tak i u nás v Rakousku jest v rukou židů. Redaktoři dr. Adler, pak dr. Ingwer jsou židé. Nápadno jest dále, že v nižádném listu sociálně-demokratickém se neděje zmínka o ohromném bohatství židů.

Nuže podívejme se na spůsob boje proti křesťanskému náboženství a kněžstvu v těchto novinách. Sociální demokraté hlásají lidu pouhé hmotařství a snižují člověka na stupeň zvířecí.

Jmenovaný již kalendář dovozuje ve článku: »rozvoj ideí o duši« hmotařskou nauku Büchnera, Molechotta a známých hlasatelů materialismu či hmotařství, že duše není; táž síla, která v žaludku zažívá, táž síla myslí v mozku.

Čím více bude člověk poznávati vztahy své ku přírodě, přeměňování hmoty, která je nesmrtelnou, tím více se bude blížit duše lidská, která má byt svůj v rozumu, tedy v mozkové činnosti, své dokonalosti, tím více bude ustávati boj člověka proti člověku a činnosť veškerého lidstva bude se obracet proti zevním nepřátelům, pak teprve bude lze mluviti o pravé lidské vzdělanosti. (Kalendář, str. 60.)

Já se jen divím Vám, pane profesore v kalendáři, že jste tak klopýtnul. Kdy pak ten boj člověka proti člověku přestane? Tedy až budou všichni lidé toho rozumu jako vy, že duše lidská není nesmrtelnou, krátce ta stará věta známých nám břichopasů: jez a pij a užívej, po smrti žádné radosti. Jařku, pane profesore z kalendáře, vždyť to zrovna tak myslí páni kapitalisté a nepustí právě z té příčiny dělnictvo ku žlabu a nechají mu dřinu a bídu, sobě ale si zavrou do kasy kapitál, na stůl šampaňské a lahůdky a pak krásné ženy. Když by tedy pravdou bylo, co vy mluvíte, proč již se kapitalisté s vámi nesmířili a proč si své plné žlaby nechávají jen pro sebe? Jsou právě

toho rozumu jako vy, jez a pij, po smrti žádné radosti, a my jsme teď páni a druzí ať se dřou. Vidíte, pane profesore z kalendáře, že jste na omylu.

Divím se jen, že máte tak krátkou paměť a nevzpomněl jste si z dětství, kde vám vypravoval kněz o chudém lazaru a boháči. Chudý Lazar byl by rád drobty snědl, které se stolu boháčova spadly. Po smrti pak ale prosil boháč chudého Lazara, aby se nad ním ustrnul.

Vidíte, pane profesore z kalendáře, kdyby tak ti kapitalisté, když tak nejvíce bouchají zátky ze šampaňského a žaludek je plný, kdyby si tak vzpomněli na boháče a chudého Lazara a na náuku církve katolické: »člověče, vydej počet, jak jsi vládl s jměním«, tož by se zajisté obrátili a ručím vám, že by boj člověka proti člověku přestal. Tak ale jsou páni kapitalisté břichopásci jako vy, jsou stejného názoru, že táž síla, která v žaludku tráví, v mozku myslí a proto užívejme, po smrti není radosti.

Jestliže vy, pane profesore z kalendáře, máte pravdu, tož ten boj člověka proti člověku nejen nepřestane, nýbrž se přiostří čím bude více chudých a čím více bezcitní budou kapitalisté.

Podívejme se na jiného vůdce ubohého dělnictva. »Sociální demokrat« v č. 21. r. 1893 píše ve článku socialismus a náboženství, takto: »Celá řada sjezdů socialně demokratických, jakož i veliké množství vědátorů (těch skutečných) zabývala se tou otázkou. Všichni prohlásili náboženství za věc soukromou.« »Skuteční vědátoři« dle socialního demokrata jsou ovšem jen redaktoři à la Krapka, kteří hlubokých vědomostí nabyli na universitě někde v Číně, či kde, nevíme.

Pan Krapka píše: každý si věř, co chceš.

Z toho přec nutně jde: každý čin, co chceš. A to právě je kapitalistická mravouka. Vydírej

bližního jak můžeš. Kdežto náuka Kristova nám vštěpuje: co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty, hlásá bezvěra a bezohledný kapitál: vydírej, koho můžeš.

Nuže, nevidíte, občane Krapko, že vaše zásada: náboženství věcí soukromou, jest úplně klamná?

Ale sociální demokrat nebrojí konečně ani tak proti náboženství samému. Píšeť ve jmenovaném již článku dále: »Ne náboženství, ne jeho formy obřadní jsou nám nepřátely, nýbrž jen politické organisování představitelů, kteří netolerantně si počínají a hledí získati vliv ve prospěch svého vyznání a moci zákonodárství, jakožto hospodářskou nadvládu nad ostatními.«

Tedy, občane Krapko, vy tím chcete říci, že nebrojíte proti náboženství, nýbrž proti kněžím, kteří jsou chtiví po vládě a panství, či jak vy pravíte, aby si vydobyli hospodářskou nadvládu.

Souhlasím s vámi úplně. Pán Ježíš neporučil církvi, aby vládla statky vezdejšími, aby vedla politiku, starala se o vývoj blahobytu, zakládala podniky, tuto starosť si nikdy církev výhradně nebrala a jak vidíte nemá ani dnes toho nejmenšího vlivu na hospodářské poměry. Na burse není ani jeden kněz, tam kraluje Rotschild, v rakousko-uherské bance také žádný kněz, v říšské radě panují liberálové židovsko-německo-polská spojba. Akciové podniky a továrny také nemají kněží, závody konfekcionářské a velké krámy také nemá církev, zajděte do nich, uvítají vás synové národa vyvoleného. A tak bychom mohli celou nynější společnosť probrati a nikde nevidíme, že by kněží měli nyní vládu a proto z toho nutně jde, že kněžstvu o to neběží, aby se starali o věci vezdejší, nýbrž v první řadě jim běží o království nebeské.

Avšak církev chce a žádá, aby ve veškerém životě vládla křesťanská mravouka, v zákonodárství,

v životě výrobním, aby všady vládla spravedlnosť a láska k bližnímu, aby doplnila, kde spravedlnosť nedostačuje. Jest tedy vaše tvrzení docela neodůvodněné.

Naši socialisté hledí ale především v novinách svých učiniti kněžstvo nenáviděným u lidu zúmyslným vypravováním, že kněžstvo nemravně žije. Tendenci tu vidíme ve všech skorem listech sociálně demokratických.

Tomu účelu výhradně věnován zvláštní list »Brněnské Červánky«; pražská »Zář«, která měla stejný účel, zanikla.

»Červánky« v č. 21. 1893 mají feuilleton: »Běda tomu, z koho pohoršení pojde!« Dle skutečnosti píše A. M. Š. (Špera).

»Jistá Marie chodila na návštěvu ke kaplanovi, který bedlivě uzavřel dvéře svého bytu. Nevzal, (jméno kaplana) chovával celé večery Marii a konečně ji přiměl k tomu, že ani již večer domů více nechodila, nýbrž byla tam celé noci a časně ráno, pokud ještě obyvatelé Nenovic spali, plížila se k obydlí hospodáře, u něhož sloužila, očekávajíc, kdy vrata domu se otevrou, aby do nich nepozorovaně vklouzla.«

Dále nebudeme nic cítovati, vzali jsme pouze tento úryvek, aby čtenář posoudil, co se u nás v Rakousku může na pohanu kněžstva beztrestně psáti a tisknouti. U nás je dovoleno, že neznámý pisatel veřejně označuje farní dům za bordell.

Kdyby to byl napsal o kasárnách, tu by státní návladní zakročil a číslo konfiskoval.

Pisatel viděl, kterak kaplan zavřel za sebou dvéře. On viděl, aby Marie nepozorovaně šla domů. On viděl, kterak čeká, až se otevrou vrata samy (patrně přišel nějaký duch, který vrata otvíral).

Nečetl jsem větší pitomosti, nečetl jsem ale většího, ďábelštějšího a zvrhlejšího na cti utrhání stavu některého, jako se zde děje stavu duchovnímu

veřejně. V redakci »Cervánků« a podobných listů sedí novináři bandité, to jest drzí lupičové cti kněžstva. Millionářům a vydřiduchům dají pokoj.

Tak přinesly »Červánky« v č. 10. str. 159, roč. 1894 zprávu: »Katolický kněz — zloděj. V löwenském klášteře v Belgii uzmul převor de Marzin nastřádanou hezkou sumu peněz.

Jistý kněz dopsal do Lovaně a obdržel odpověď:

Louvain, 4. Juin 1894, 11, rue de Récollets.

Il n'existe pas à Louvain du Pater Prior de Marzin et il n'existe aucun vol commis par un religieux. Telle est la réponse que l'on peut faire et que la verité impose aux questions poses par V. R. A. de Wouters.

(V Lovani není převora, který by se jmenoval Marzin a nebyla od duchovního kdy krádež zde učiněna. Tuto odpověď ku svědectví pravdy na dotaz Vaší důstojnosti dávám.«)

Z toho jde, že zpráva ta v »Červánkách« je padoušská lež, jako ta, když rozšiřovaly veškeré noviny sociálně-demokratické, že papež má uloženy peníze u Rotschilda. Vídenské židovské noviny zprávu tu vynašly, aby měly zbraň proti antisemitům a hle, naši bandité cti v redakcích sociálně-demokratických listů ji radostně rozšířili. (»Dělnické Noviny« č. 20.) Inu Uhryková ještě mnohokrát umře a oněch 6.000 hlav dětských, nalezených v rybníku klášterním se ještě často najdou.

Takový tisk, takové noviny, takovou četbu rozšiřuje dělnictvo mezi sebou. Agitátoři dělnictva vydali josefínskou sazbu štolovou, dle které sociální demokraté honorovati chtí kněze za úkony náboženské. Nuže, kněžstvo ani neschudne a dělnictvo ani nezbohatne. Takový dělník, který strhne knězi dle Josefínské štoly, jde a dá, co na knězi uspořil, nejbližšímu židu v kořalně. Neb poctiví dělníci sváděti se nedají.

Jest tedy boj dělnictva proti kněžstvu umělý, od nesvědomitých novinářů a štváčů pěstovaný, aby se jim nezkušené a jinak poctivé, těžce zkoušené dělnictvo rozeštvalo, o poslední útěchu v útrapách, jakou nese náboženství, připravilo a tak úplné zhovadění dělníka uspůsobilo, aby se stali slepě poslušnými pomocníky těchto zákeřnických štváčů.

III. Svobodomyslní proti klerikalismu.

Kdybych měl psáti, kterak liberálové či svobodomyslníci brojili a brojí proti duchovenstvu, nestačil by k tomu celý můj život. Kde jsou liberálové? Jest to oproti stavu čtvrtému či proletariátu stav měšťanský, stav třetí (buržoasie). Čeho vymohl stav měšťanský? Rozbil ve francouzské revoluci feudální stát, odstranil výsady šlechty a duchovenstva, zrušil robotu a vládu absolutní. Tož by všecko záslužné bylo. Nyní přijde to »ale«. Feudální stát odumřel a na jeho místě je konstitucionelní stát. To jest, lid má volební moc, posílá zástupce své do sborů zákonodárných, na sněm, a béře podílu na vládě. To, prosím, jsem napsal na papír, že to tak má býti, ale skutečnosť jest zcela jiná.

Liberálové zrušili robotu — jak se sami totiž vychvalují — učinili ale půdu prodajnou a přivedli novou robotu, daleko horší, robotu peněžnickou. Půda jest zadlužena a ti, kteří ji obdělávají, nepracují sobě, nýbrž jiným, majitelům hypoték a lichvářům. Rolník se stal otrokem žida, lichváře, hypotečních bank, záložen a podobných potentátů.

Aby se otrokem stal, říkali mu páni svobodomyslníci: nyní jsi svým pánem, žádný ti nemá co poroučet, jsi chlapík. Rolnictvo pochopilo a zpan-

štělo. Velkoměstský život, nádhera, přepych, prostopášnost, velkoměstská hýřivost a necudnost se z měst přestěhovaly na venek. Tam, kde příjmy nestačí, musí půjčit žid, a konec konců: statek, chalupa přijde na buben. Ožebračený, vlastní vinou sešlý rolník jde posilnit i se svou rodinou řady proletariátu a nebo se vystěhuje do Ameriky, může-li.

Toto nadělili liberálové rolnictvu, o dalším se nemohu rozepisovati; není místa.

Řemeslnické cechy liberálové odstranili, praví̇ce, že to zastaralý cop. Dali řemeslům svobodu, to jest: každý může vyráběti co chce, není ani třeba, aby se řemeslu vyučil, jen když má do podniku peněz. Touto zásadou musel stav řemeslný nadobro zmizeti a zmizel. K tomu přišel jako hrobník všech řemesel, parní stroj, který učinil člověka zcela zbytečným. Kapitál spolčený parou pohřbil nadobro dřívější řemeslo, a tím také ten dřívější zámožný lid městský.

Továrny kapitalistů vyrábí ohromné množství zboží, zaplavují světový trh, tisíce otroků slouží kapitalistům v nich. Prodej zboží, konfekční závody přišly do rukou židů a podobných vydřiduchů, tam pracuje na tisíce ženských otrokyň, které si za pár let uhoní souchotiny. Na venkově se lopotí několik ševců příštipkářů, krejčí, již dělají záplaty a tu a tam nějaký ten truhlář, kovář a podobní caparti.

Aby pak kapitalistům bohatství se nerozuteklo na vše strany, jest k jich ochraně stát ochoten svým zákonodárstvím, úřednictvem, soudnictvím, advokáty a konečně nedozírné řady blýskavých bodáků jsou k službám. Liberálové se dále postarali o to, by ta nová svoboda a osvěta našla řádných velebitelů: Tuto službu prokazuje liberální novinářstvo, moderní škola a poslanci svobodomyslní, kteří hrají komedii smutnou na sněmech.

Toto jest krátkými rysy vykreslené hlediště a jeviště moderní společnosti.

Při tom ovšem nelze již zadržeti proud, který se nedá umlčeti a zakrýti, jest to strašná hmotná bída lidu a jeho mravní spustlosť, která obrovskými rozměry v moderních státech roste. Marně se namahají noviny liberální, marně poslanci, marně bodáky a manlicherovky zakrýti pravý stav věci. Tu v poslední chvíli, takořka v předvečer sociální revoluce, napínají liberálové své síly udržeti svou državu a svalují vinu na někoho jiného. Vlk křičí, že někdo jiný kalí vodu a to je tam dole ten klerikál.

Liberálové se strachují o své panství a poněvadž katolíci si nedali zašíti ústa a kde mohou, upozorňují na příčiny mravního a hmotného úpadku národů a napomínají k návratu ku křesťanství, tu ten odvěký nepřítel pravdy v novém ovšem rouchu, liberál, dostává strach, nyní je čas, že bych mohl přijíti o své tučné postavení, proto musíme pustiti na lid hrůzu. Nejprve vymalujeme v novinách robotu a všecky strašné následky kněžské panstvíchtivosti ve středověku a pak vychválíme tu naši svobodu.

Kdo v českém národě robotuje liberálům? Jest český národ svobodomyslný, to znamená: klaní se český národ zlatému teleti, zavrhuje křesťanství, holduje rozkošnickým a sobeckým názorům životním, jak jej hlásá ekonomický liberalism? Když odloučíme od massy lidu několik advokátů, poslanců, novinářů, professorů, učitelů a svedených od nich sedláků a živnostníků, můžeme směle říci, že kdyby od těchto lidí nebyl národ sváděn a rozeštván, že by dávno se byl zády obrátil od svých komediantů a svůdců.

Strana svobodomyslná jest vlastně malý hlouček lidí, kteří potřeby lidu neznají a z politiky vlastně žijí. Jelikož tací páni poslanci, advokáti,

profesoři, učitelové atd., kteří vůdcovství národa do svých rukou vzali, slibujíce mu palác blahobytu, doposud ničím vykázati se nemohou, co by pro blaho lidu byli podnikli, musí alespoň na oko tak mluviti a jednati, jako by se o lid starali.

Hlavní takovou pomůckou pánům liberálům, aby zakryli vlastní svou nicotu, neznalosť potřeb národa, jest boj proti klerikálům. Jak jsme již pravili, všude to jde s kopce a páni jsou u vesla, tu v potu tváři pracujíce, jak by slavnou řečí oslepili na chvilku lid, nemohou zakrýti jeho bídu a mravní zpustlosť a proto nevědí si rady, jak by mouřenína, to jest, samy sebe, obmyli. A tu v té nouzi křičí vlk, já vodu nekalím, to dole tam ten klerikál.

Hlavní noviny strany svobodomyslné »Nár. Listy« obyčejně spustí na kněžstvo, když jsou páni v úzkých, když si utržili na říšské radě nějakou ostudu.

Aby ji zakryli, spustí na ten věčně starý a pořád nový kolovrátek o klerikalismu, o Husovi, o hranicích, o pálení knih a o podobných hrůzách středověkých, aby čtenářům zašla chuť na nynějších poměrech viklati a pánům kaliti vodu.

Takový smutný úkol připadl sešedivělému učiteli a poslanci Sokolovi na schůzi v Chocni 21. května r. 1894. Pan Sokol mluvil o reakci, to jest o zpátečnictví. Já si zase myslím, že činíme náramné pokroky. Tak na příklad ukázala manlicherovka v Mor. Ostravě svůj znamenitý účinek, poranila a zabila skorem 40 bezbranných horníků. Jářku, pane poslanče, já bych nikde zpátečnictví neviděl.

Pan poslanec ale vidí a proto ať mluví: »Další známkou reakce u nás jest proud klerikální, stále směleji si počínající. Náboženství jest přilnutí mysli k některé moci nadpřirozené, obava před ní a odevzdání se do vůle její. Cit náboženský jest přiro-

zeně u nešťastných mocnější než u šťastných a nejmocnější bývá u národů, stihly-li je pokromy veliké. Náboženský cit jevil se však u lidstva od nepaměti, leč také vždy našli se lidé, kteří chytli se citu toho, a jali se vykládati lidu, jak má nadpřirozenou moc tu pojímati a chovati se vůči ní.«

Prozatím uvážíme, co tu pan poslanec posluchačstvu choceňskému napověděl.

Já se divím, že starý učitel a poslanec se najednou v Chocni stal profesorem bohosloví a pan ministr Madejski mu ani nevykázal dekret ani plat. Ale pan poslanec mluvil zadarmo, z pouhé lásky k bližnímu, aby nevědomé poučil. Co tedy nového a moudrého slyšeli jsme?

»Náboženství jest přilnutí mysli k některé nadpřirozené moci, obava před ní a odevzdání se do vůle její.« Já se obávám, že většina posluchačů choceňských a čtenářů »Národních Listů« tomuto výroku pana poslance či profesora bohosloví nerozumí. Pan profesor ovšem přednášel poprvé a nedivme se mu, že tedy jeho přednáška není patřičně srozumitelná, že má zapotřebí, aby se do svého nového předmětu vžil. Rozumní posluchači budou žádati, aby pan poslanec řekl, ku které nadpřirozené moci asi přilnouti máme, abychom měli náboženství? Ale napřed bych rád věděl, kolik těch mocností nadpřirozěných je, a jaká je to mocnosť, zda pára, či elektřina, či světlo, nebo ten jemný vzduch, který naplňuje prostor všehomíru? Náš katechismus praví: že jest jeden Bůh, jemuž se klaněti máme, anť od Něho všecko dobré pochází a proň stvořeni jsme. Pan profesor bohosloví Sokol ale mluví že je několik nadpřirozených mocností, to není nic nového, vždyť staří Římané a Řekové měli tolik bohů a bohyň, že jich bylo celičké nebe plno.

Dále pravil pan poslanec, že náboženství jest: obava před touto mocností a odevzdání se člověka

do vůle této mocnosti.« Jářku, pane poslanče, vždyť jste zase nic nového neřekl, vždyť to již přednášel starý Epikur, známý břichopas v Římě, který žáky své učil: bázeň přivedla bohy na svět.

Tož tedy vidíte, pane poslanče, že ten katolický katechism, ve kterém všecka moudrost a učení Ježíše Krista jest obsaženo, že tento maličký katechism jste nepochopil, že jste ho od svého dětství do ruky nevzal, ačkoliv jste učitelem; inu poněvadž jste hledal moudrost jinde a našel jste staré haraburdí, které zahodili všickni moudří lidé, to jste zase vyhrabal a choceňskému posluchačstvu ukázal: hle, zde máte tu pravou moudrost. Vy jste to ovšem řekl trochu učeně, po profesorsku, aby vám posluchači tleskali a si řekli, ten náš poslanec je přec chlapík, on mluví tak učeně, že mu ani nerozumíme, a to je patrný důkaz, že je pravý učenec.

Pan poslanec vylíčil posluchačům nejdříve, co tedy náboženství je. Ale důkladná řeč pana poslance jde dál. On řekl také, kdo náboženství dělá. To je asi tolik, jako kdo řekne, co jest bota a pak vykládá, že botu urobil švec. Tak pan poslanec moudře prosloviv, co náboženství jest, pravil: Náboženský cit jevil se od nepaměti u lidstva, ale našli se lidé, kteří se toho citu chytli a jali se vykládati lidu, jak má tu nadpřirozenou moc pojímati.

Jářku, pane profesore, nač tak učeně, vždyť vám choceňští posluchači sotva porozumí. Řekněte to přece tak: Náboženství jest v lidstvu od nepaměti, to jest, není národa, není a nebylo člověka bez náboženství, a právě proto, kde nic, tu nic našli se najednou lidé, kdy a kde, to já nevím, našli se lidé kněží, kteří se jali náboženství využitkovati, vykládati, balamutiti lid, aby mohli nad ním panovati.

Tak asi, pane poslanče, jste chtěl říci, tomu by posluchači vaši byli rozuměli. No ale jste profesorem bohosloví v Chocni a proto učeně, abyste si nezadal!

Ale kýho šlaka, vždyť jste zas nic nového nepověděl, že náboženství vymyslili kněží. Vždyť to už staří Egypťané vyčítali svým kněžím, a staří pohané též. Pak jste zapomněl vyložiti, kde a jak se tu ti kněží vzali? A proč ti ostatní lidé byli tací hlupci a dali se od těchto prožluklých kněží balamutit?

Já řku, pane poslanče, mluvme přece pravdu, jestliže kněží si náboženstvi vymyslili a lid šálí, proč tedy společnosť lidská je trpí, proč již nelehly popelem chrámy, toť v pravdě žijeme v samé šalbě. Kdybych já byl předvídal, že vy, pane poslanče, budete míti tak učenou řeč v Chocni, byl bych psal do Paříže Henrymu, aby neházel takové malé pumy do kaváren, nýbrž aby urobil už pořádnou pumu, kterou by vyhodil tu celou sestárlou Evropu do povětří. Pak by bylo vší šalbě konec, pak by i vás, pane poslanče, nebolela ani ta šalba kněžská.

Divím se tomu, pane poslanče, že jste nevysvětlil, proč jenom málo lidí jest takové chytrosti, že dovedou celý národ šálit, a proč to jsou právě jen kněží? Vždyť se jim vaše strana posmívá, že jsou hloupí? Jak se to rýmuje?

Vy, pánové, pravíte, že kněžstvo hraje komedii. Lid ale vidí, že vy jste komedianty a to náramně smělí a neomalení, právě vy žijete a tyjete z nevědomosti lidu, vy jej šálíte a přislibujete, co nikdy splniti nedovedete.

Choceňský profesor bohosloví rozumuje dále: Cit náboženský jest přirozeně u nešťastných mocnější než u šťastných. Pan poslanec zase mluví moc učeně. Pomozme mu. Ten nešťastný se stará

o Boha, ten šťastný ne, to je prý přirozeno. Naši předkové říkávali, že nouze učí modliti.

Tak bývalo, ale už není. Naše moderní pokolení naučilo se zcela jinak jednati. Pan poslanec praví, že je přirozeno, že ten nešťastný obrací se k Bohu, a ten šťastný nikoliv. To právě je nepřirozeno a to právě je známkou naší skvělé pokrokové doby.

Továrník Reices anebo Tausig má tři sta dělníků. Platí jim 50 kr. denně. Dělníci mají ženu a dítky. Z toho mají se uživiti. Jelikož těžko hlad zahnati tímto capartem, má tento dělník se spokojiti s nebem po smrti a zde na zemi pokorou, modlitbou.

Pan továrník vydělá za den více, než dělník za celé své živobytí. Vykouří za den více, než má celá dělnická rodina na živobytí. V zimě jede jeho Rachel a dcery do Italie, do Opatie, v létě odebéře se celá rodina do mořských lázní atd. Ve wertheimce jest uzavřený poklad, bůh to pana továrníka, tomu se klaní. Nač se starati o Boha v nebesích? Křesťanství však učí pravý opak toho. Žádá, aby lidé byli k sobě spravedliví, aby stejnou měrou plnili přikázání Boží.

Náboženství Kristovo sílí člověka v neštěstí, v útrapách životních, ukazuje mu trpícího Syna Božího. Ono ale stejnou měrou žádá na těch mocných, aby plnili požadavky mravního zákona: co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty.

Nejen ten nešťastný, nýbrž především ten šťastný, ten bohatý, ten mocný má se starati o Boha, plniti jeho zákony. Tak učí náboženství Kristovo.

Pan profesor bohosloví na universitě v Chocni zabrousil ale také do dějin. Vykládá, jak vznikly různé víry a vyznání. Slyšme jeho vědecký rozbor dějin.

Ale také v každém náboženství vyskytli se lidé, kteří se do něho zahloubali a nemohouce leccos v něm s rozumem svým srovnati, opravovali je a zaváděli opravy v církvi. Avšak stálo to obyčejně kruté boje s odpůrci oprav těch a boje ty, války náboženské, bývaly všech divočejší a a ukrutnější. Vznikala tak ale nová a nová náboženství, až jich byl bezpočet. Často rozhodl v otázkách těch pouze meč, ale již vyskytují se lidé zcela nestranní, kteří říkají s Nathanem moudrým: V každé víře jest něco dobrého. Ano slyšel jsem tak též i od vážných katolíků. Já bych řekl: Každá víra je dobrá, jež směřuje ku konání dobra.

Tak prosím mluvil sešedivělý učitel, poslanec. A co že nám zas pověděl? Pan poslanec učinil krok dále. Nejdříve nám řekl, že z bázně před neznámými mocnostmi vzniklo náboženství. Toho se — kde se vzali, tu se vzali — chopili kněží a náboženství se jali lidu vykládati.

Ale várka není ještě dovařena. Sotva že ti kněží začali učit, pletli se jim jiní do řemesla a hloubali v náboženství, a co nemohli s rozumem svým srovnat, to zavrhli, a co se jim líbilo, to si nechali, či jak pan poslanec praví, zaváděli »opravy«. Tak vykládá poslanec vznik různých náboženství. Ale naši předkové byli náramně hloupí; sotva že kdo něco na náboženství »opravil» a začal to vykládat jiným, narazil na odpor a z toho zle na sebe doráželi a velké války vedli. Teď jsme již mnohem chytřejší. Lessing a Voss a jiní »slavní« mužové napsali:

Der Christ, der Türk, der Hottentot,
Sie alle haben einen Gott.
(křesťan, turek, hottentot,
všickni ctí jednoho Boha.)

To jest, co pan poslanec řekl, všecka víra stejná, každá má cos dobrého a proto by byl nerozum, abychom se pro náboženské vyznání potírali.

Náš starý učitel už zapomněl nadobro, čemu se byl v mládí učil. Bůh lidem se zjevil v ráji, poučoval jich sám. Po pádu prvních rodičů ponenechal Bůh lidstvo samo sobě, vyvoliv pouze národ israelský, který poučoval skrze Mojžíše a proroky až do příchodu Syna Božího. Lidstvo následkem náklonnosti k zlému ztrácelo znenáhla prvotní zjevení Boží a oddalo se pohanství.

Tak dokázal Max Müller ve svém slavném díle: »Die vergleichende Religionswissenschaft«, (srovnávací věda náboženská), že čím dále pátráme do starších dob, tím jest náboženství u všech národů čistší a neporušenější. U všech téměř národů lze dokázati víru pouze v jednu nejvyšší bytosť, v jednoho Boha, všemocného Tvůrce. U všech téměř národů najdeme pojmy a rozeznávání dobrého a zlého. Tak staří Indové ve svých knihách Righ Veda, Peršané v Zenda Vesta, Egypťané i Číňané před Konfu Tse, Římané a Řekové věřili na »fatum« (osud), kterému jsou i bohové podrobeni. Max Müller praví proto výslovně: žádný člověk náboženství nevynašel. Vynalézti náboženství jest stejně nesmyslné, jako vynalézti novou řeč. Náboženství bylo zde prve, než o něm jediná řádka byla napsána. (Münchener Allgemeine Zeitung, příloha, březen 1891.)

Dále jsme se v katechismu učili, že když plnosť času přišla, narodil se v Betlémě Syn Boží. »Já jsem cesta, pravda a život.« Tak o sobě pravil. A přikázav apoštolům: »Jděte, učte všecky národy,« zřídil církev svou. Není na světě než jedné pravdy, není než jen jedné církve Kristovy, a žádné náboženství se co do vznešenosti nauky, co do šlechetnosti mravů nemůže vyrovnati církvi Kristově, učení katolickému. Skutečnosť nám to dokazuje.

Která jest mravouka židů? Známo příliš. První zásada životní jejich jest: zbohatni. Jak ta matka

židovská synkovi řekla: Nech se týrati, plísniti, zavříti, jen zbohatni. Božský Spasitel nám ale poručil: »Modli se a pracuj! Čiň i nepříteli dobře! Miluj bližního, jako sebe sama!«

Jest tedy tvrzení, že každé náboženství má cos dobrého, naprosto liché, již náramně otřepané, kterému se každý rozumný pozasměje.

Ale naši svobodomyslní mají patent na »učenosť« a co by se jiní neodvážili říci, to oni řeknou a myslí si, naše posluchačstvo jest hloupé až dost a proto můžeme malovati straky na vrbě. Čtenáři »Nár. Listů« tomu uvěří již proto, že jest to v »N. Listech« vytištěno. Sešedivělý učitel ale neměl ani na tom dosti. Choceňská universita měla se skvíti i ještě jinými nejnovějšími výzkumy znamenitého a doposud neuznaného učence, starého učitele a poslance Sokola. Pravil dále:

»Jsou však lidé, kteří hlásají, že ke konání dobra není ani třeba víry, že k tomu patří zásady všeobecně platné. Jsou vskutku lidé, kteří nepřiznávají se k žádné víře a přece nechtějí zevšedněti, kteří jsou ušlechtilí a kteří vykonali veliké věci pro dobro všeobecné. A tak dospíváme k názoru, že konání dobra nemusí nepochybně záviseti jen na určité víře.«

Škoda, že pan poslanec neuvedl žádný příklad, ale to jen z pouhé skromnosti, aby snad nemusel ukázati na sebe a říci posluchačům asi toto: Ale nač vůbec potřebujem náboženství, vždyť můžeme bez náboženství zcela dobře a slušně žíti, jako na př. já. Jsem poslancem, mám denně 10 zl. diet, trochu tam na sněmu zahouknu proti těm klerikálům a dnes tady před vámi, a nejsem já slušný člověk? A takových pánů je teď náramně mnoho.

Já souhlasím s panem poslancem, že je teď náramně mnoho »slušných« lidí, kteří se mají z mozolů a z potu jiných velmi dobře a proto jsou

»slušní« lidé a nikdo se jich neptá, je-li křesťan, nebo žid. Nyní ale pan poslanec obrátil. On milostivě uznává, že i v křesťanství se shledáváme se zásadami k dobru směřujícími. Milovati budeš bližního atd.

»Jak ale může míti stále na rtech lásku křesťanskou, kdo sám žije v rozkoši, ale nechává dělníky své hlad trpěti?« Zcela po právu, ptáme se ale pana poslance, kdo to vlastně činí? Vždyť Gutmann, Rotschild a podobní potentáti právě se o křesťanství nestarají a dělníka mají za hovado. V tom právě vězí sociální otázka, aby kapitál nebyl více než člověk. Dále pravil pan poslanec:

»Také apoštolové řídili se těmito zásadami, rozděliti jmění své (které neměli; poznámka spisovatele) a přece každý měl dost. Časem, když církev stala se vládnoucí, přistoupili služebníci její na zásady zcela jiné. Přilétli ptáci, kteří říkali, že jsou z nebe a všechno tučné zrní sezobali.« O tom pak, co dnes chtí mnozí »služebníci církve«, kříšíce klerikalismus na všech stranách, o tom nemůže býti ani pochyby, ač záminkou jest jim, že hyne prý duch křesťanský a že nutno ho poznovu probouzeti. Ale v pravdě jde klerikálnímu hnutí jen o to, by dílem udrželo, dílem obnovilo moc duchovenstva a církve a to nikoliv ve věcech náboženských.« (Dle »Nár. Listů« č. 139 r. 1894.) Pan poslanec dospěl konečně k tomu závěrku, pro který vlastně celou tu učenou a v dějinách památnou řeč mluvil.

Nejdříve bylo mu třeba dokázati, že sice náboženství v člověku je, to že ale je pouhá bázeň před neznámými mocnostmi. Pak dokázal, že vlastně kněží náboženství zavedli, aby balamutili lid. Pak se jim kněžím pletli nepovolaní do řemesla a nastaly různé z toho víry, třenice a války náboženské. Konečně lidé zchytrali a pro náboženství se již nepotírají, každá víra je dobrá. Nyní ale jsme po-

kročili nejdál: »slušný« člověk nepotřebuje už pražádnou víru. Když tak pan poslanec a starý učitel svůj vědecký rozbor byl podal, tu z něho konečně vylezlo, co vlastně v Chocni pověděti chtěl.

Ti zlí klerikálové nám mladočeským poslancům kazí řemeslo. Chtí upozorňovati lid, že naše celé parádní řeči jsou prázdná sláma a proto musíme na ně. A sice proto, poněvadž se míchají do věcí, do kterých jim nic není. Mají míti na starosti svíčkové báby a zatím chtí nám poplésti naše voliče. Chtějí nám vzíti poslanecké mandáty, chtějí nás vyhnati z rady zemědělské, z okresních výborů, z okresních a místních školních rad.

Kam pak bychom dali naše lidi, co z těchto věcí mají notný užitek, co by dělali otcové naší strany, kdyby přišli o svá místa? Kam pak by se podělo strýčkování a rozdělování učitelských míst, poslaneckých mandátů, obecních starostů, okresních tajemníků atd.? Vidíte, pánové, to nám ti zlí klerikálové chtí překazit, a to prosím si nedáme líbit. —

Pan poslanec má strach o lid. Jest dobrého srdce. Kdyby ti klerikálové přišli ku vládě, připravili by lid o všecko. K tomu cíli uvádí sv. písmo na klerikály: přiletěli ptáci, kteří říkali, že jsou s nebe a všecko tučné zrní sezobali. Ostatním nenechali nic. Pan poslanec má strach, aby ti ptáci, ti černí totiž, nepřiletěli a proto je v čas zažehnává. Ale zapomněl na jiné dravce, co společnosť lidskou drancují. Těm však pan poslanec všecko promine a nevidí je a to proto, poněvadž nejsou z tábora černých. Já si dovolím řeč pana poslance v tom doplniti.

Večerní list »Hamburger Nachrichten« 8. črvn. 1894 přináší následující zprávu: Časopisu »Ulmer-Schnellpost« dostal se od přítele oběžník obilní firmy »Mühsam et comp.« v Berlíně, Neue Promenade č. 5. Majitelé jsou Pavel Mühsam, A.

Cohn v Berlíně a Alex. Bernstein, Charlottenburg. Tento dopis psán byl v Berlíně 26. května 1894. a zní: »Obilní obchody již delší dobou tak povážlivě klesly, že na dlouho žádné vyhlídky nejsou, leč by počasí přineslo nějakou změnu. Proto jsme s radostí na burse pozorovali mráz, který uhodil v noci na neděli. Jest letos tolik úrody, že by obchodu obilnímu kynuly špatné časy, kdyby všecky klasy, které vyrostly, zrním se naplnily. Zprávy o mrazech způsobily na burse stoupání ceny žita o 5 marek, ale hned na to nabízeli obchodníci z Ruska ohromné zásoby laciněji a tak cena zase klesla.«

»Ulmer-Schnellpost« píše dále: »Rolník prosí Boha, aby úrodu jemu požehnal a zachránil, úzkostlivě pozoruje počasí, zda obilí škod neutrpí, zlobí se špekulant žid, když vidí, že Bůh práci rolníkově požehnal, a raduje se, uhodí-li mrazy, poněvadž špekulace mu přislibuje zisk ze škody jiných. Zde rolník se třese strachy, tam žid bursián radostí ruce si mne. (Reichspost č. 135. Vídeň, 14. června 1894.) Známo bude čtenářům našim, že na vídeňské obilní burse v měsíci červenci se odbývá tak zvaný mezinárodní trh obilní, to jsou obilní židovští špekulanti, kteří dle zpráv, jak úroda stojí a mnoho-li zásob starého obilí ještě je, určují ceny obilí bez ohledu na to, co tomu říká rolnictvo. Rolnictvo se dře, a tu přilétnou ptáci, ovšem ne ti černí, a diktují cenu, to jest, sezobají všecko tučné zrno a zbohatnou.

Těm to ale pan poslanec Sokol odpouští. Ať se dře náš rolník na židovské obilní špekulanty, aby zbohatli do milionů, jen když to nejsou ti nenávidění černí ptáci z tábora klerikálův.

Strana svobodomyslná nemá smutnějších rytířů, jako je poslanec Sokol a vždy posílá tohoto starého harcovníka pro moderní školu, když si někde utržila notnou ostudu a se před celým svě-

tem kompromitovala. Známo, kterak na říšské radě v letošním zasedání vůdcové a rytíři bez bázně a skvrny Ed. Grégr a Vašatý vystoupili proti Polákům a museli odvolat. Vídeňská »Arbeiterzeitung« — patrně žádný klerikál — píše: Vyděračné družstvo, které nešťastnou Halič vyssává a ve Vídni v poslanecké sněmovně první slovo vede a tím nad celou polovicí naší říše panuje, vyznamenává se nenasytností, nestydatostí a bezpříkladnou chladnokrevností. To jsou vlastnosti banditů ve fraku. Politika polského klubu nezná žádného ohledu ani mravního, ani dost málo studu. Strana Javorského a Stadnického dovede i všecky poklesky, kterých se členové klubu dopustí, zakrýti. Tak aféru Kaminského hájil klub polský, Länderbanku a s ní spojeného hraběte Stadnického. Politika toho klubu jest: ne sice čestná, ale zdravá, jak sám jistý polský poslanec o ní se proslovil. Včerejší řeč dra. Grégra (2. května 1894.) obsahovala tyto věci v sobě a tu uražena byla česť polského klubu; žádali od Grégra zadostiučinění. To — ač neuvěřitelno — skroušeně Grégr učinil a odvolal. My sice nesimpatisujeme s Grégrem, ale nechtěli jsme věřiti tomu, že Grégr tak hanebně vezme do zaječích. (Arbeiter-Zeitung píše doslovně: wir konnten nicht glauben, dass er einen so unsäglich feigen Schritt begehen wird.)

Co pánům v polském klubu pověděl, jest pravda, a řekli to již poslanci Pernerstorfer a jiní. Že Grégr odvolal, tím se neskonale zostudil. (Arbeiterzeitung č. 30. r. 1894.)

Co máme my klerikálové říci? My pouze uvádíme výrok a úsudek z tábora, o jehož přízeň páni svobodomyslní tak usilovně pracují, z tábora dělnického. A zde vidíme, že dělnictvo poslanci svobodomyslnými opovrhuje.

A proto, aby si shladili záhu a valné poškozené poslanecké fraky trochu spravili, vyhledali si

starý a věčně nový cár, klerikalism, aby jim notné díry roztrhaných poslaneckých fraků záplatovali.

Všady úpadek, pánové, proud radikální nezadržíte. Buďto anarchie nebo křesťanství. Jiných receptů neznám.

IV. Tak zvaní realisté proti kněžstvu.

Čtenář se bude ptáti, v jaké to vzácné společnosti jsme se najednon octli? Páni realisté, kdo je to? Nevím, kdo jim jméno dal, myslím, že oni sami sobě. Ale co nám do jména? Jsou to vesměs velmi učení páni profesorové na universitě a poslanci. Poslanecké mandáty, jako Masaryk, Kaizl, Kramář obdrželi ovšem s milostivým dovolením pana Grégra.

Ale jaký nevděk! Tito páni utvořili v českém poselství tak zvanou stranu opportunistů, to jest lidí, kteří praví, že to s tím boucharonstvím nejde, a že musíme začíti jinak. Jsou tedy jiného rozumu než Grégr.

Novinářským lokajem těchto velkých pánů je »Čas« a vědecký časopis »Naše doba«, kam tito pánové snášejí svůj »vědecký« rozum.

Ale jak to přijde, že tak velcí páni brojí proti klerikalismu? Inu to jen z pouhé učenosti. Hlavní sloup »Časistů« Masaryk rodem katolík došel k rozumu, že katolická církev není pravou cestou k věčnému spasení a proto stal se helvetou, či evandělíkem.

Z toho stanoviska pochopujeme proto nápadnou až lásku ku církvi katolické, která vychází z redakce »Času« a nápadnou až starosť o »nešvary« a »chyby«, které panují v táboře klerikálním.

Redaktor »Času« Herben zasadil »smrtelnou« ránu klerikálům vydáním spisu: Jan Nepomucký, spor dějin českých s církví římskou.

Vydal ji z pouhé lásky k církvi katolické, aby jí dokázal, že svatořečí zcela vymyšlené osoby, které nikdy nežily, za tím účelem, aby lid neuctíval osoby jiné, na př. Husa. Z toho jde, že církev klame národy, obzvláště národ český, že chce, aby lid zůstal zatemnělým a hloupým, aby mohli kněží nad lidem vládnouti. A proto pryč s ní!

Čtenář vidí, že jsme zase u té staré věčně nové písničky, kterou jsme právě slyšeli z úst pana poslance Sokola. Ale páni Časisté mají zase jinou toninu. Oni zpívají tutéž píseň, ale jinak. Podívejme se, co nám pan Herben nového v řečené knize pověděl.

Herben líčí tehdejší dobu takto: Kněžství znamenalo v tehdejší dobé takové výhody, že si je dnešní člověk sotva jasně dovede představiti. Církevní úřady, biskupové a kněži byli skoro neobmezenými pány nad lidmi; moc a sílu svou dávali lidu pocítiti klatbou a interdiktem, hroznými to prostředky pro středověkého věřícího člověka, neboť znamenaly pro něho vyloučení ze společnosti lidské, opovržení, ztrátu všech práv — to, co dnes činí se ohavným zločincům. A stávalo se to mnohdy pro maličkosť, více z bujnosti a panovačnosti kněžské, kterou lid k poslušnosti dostrašoval. (Str. 13.)

Tím podal Herben ráz doby, ve které Jan z Pomuku žil. Budiž všemu pravda, co Herben píše. Úmysl, jakým píše, jest však patrný. Církev kněžstvo panovalo tehdáž, a zneužívalo svého postavení na zotročení lidu. Herben chce říci čtenářům svým: kdyby tedy dnes klerikálové přišli k veslu, byli by tak, jako tehdáž. A proto na ně.

Herben dá mi za pravdu, že klerikálové dnes u vlády nejsou. Nuže jsou jiní páni u vlády. A jak se má lid dnes?

Herben praví, že kněz tehdáž požíval takové výhody společenské, že si je nedovedeme ani představiti. To již zabíhá na pole básnické. Jest to přehánění. Ani Rotšild dnes není takovým pánem, jako byl tehdáž žebravý mnich, chce říci pan Herben!

Nuže dnešní společnosť prosta jest pout klatby a interdiktu církve. Za to však máme zcela jiné prostředky, podle našeho moderního pokroku a kultury: manlicherovku, vyhladovění a vyhazov z práce.

Nechť mluví dvě nejnovější události.

Poslanec Pernerstorfer dal 10. května 1894. na říšském sněmu tento pilný návrh: Zaveden budiž výbor z 20 členův, který má vyšetřiti vše, co ve Falknově a v Moravské Ostravě se stalo. Návrh oddůvodnil tím, že sám se přesvědčil o událostech ve Falknově. Kdyby vyšetřování přenechalo se úřadům, jsem přesvědčen, že vše náležitě na světlo nevyjde. Kdo myslí, že krvavé události a stávky vyvolali štváči, ten jest na omylu. (Ve sněmovně smích. Březnovský volá: hle, millionáři se smějí.)

Havíři donuceni ku stávce proto, že jim mzda libovolně snížena. Vládní okresní hejtman soustavně zabraňoval horníkům, o věcech je tížících si porokovati a se shromážditi. Asi 300 horníků se sešlo v hostinci. Ubírajíce se cestou k Falknovu přišli četníkům v ústretí. Soudruh Šticl vyzval horníky, aby ustoupili, anť jim četnictvo rozkázalo, by zůstali státi. Sotva však vyzval, by ustoupli, již zahučely manlicherovky a zdrcenou hlavou skácel se dělník Šticl k zemi. (Březnovský: Rotschildovi četníci.) Tu dělníci strnulí strachem utíkali zpět, četnictvo ale vypálilo do prchajících ještě.

několik ran. Kule zasáhly jedenáct lidí, tři zemřeli. Lékaři praví, že devět jest z nich postřeleno od zadu. Žena Šticlova, která chtěla k mužovi, byla od četníků zakřiknuta. Nedbajíc jich, chvátala k mrtvému muži, avšak četníci namířivše zbraně pravili: ještě krok a zastřelíme vás.

Žena zvolala: Zastřelili jste muže, zastřelte i mne a šla k němu. Četník jeden domluvil ostatním a ženě dovolili se přiblížiti. Četnický rytmistr pravil ženě zoufalé nad mrtvolou: Kdybyste byla svého muže nechala u sebe v posteli, nebyl by ho nikdo zastřelil. (Ve sněmovně vzrušení.) Přes 2 hodiny nepřišel nikdo raněným na pomoc. Na mou prosbu pochován Šticl bez dozoru vojenského. Mluvil jsem na hřbitově k zástupům a nikdy v životě nezapomenu, jak ženy zoufale a křečovitě prsty své do země vryly bolestí bez sebe, jak mužové nepohnutě stáli ztrnulí.« (Vaterland č. 127. r. 1894.)

Potom povstal poslanec hrabě Kounic a pravil:

»V Moravské Ostravě došlo k srážce mezi horníky a vojskem a že hornictvo toho vinno není. (Nepokoj ve sněmovně. Sokol: Nechtí poslouchati, poněvadž se mluví o dělnictvu. Brzorád: To jsou kapitalisté.) Hned při prvním výstřelu zasáhnuto 22 lidí.« Poslanec Lueger pravil: Horníci jsou na nejvýš k politování. Právě zde vidíme neplodnosť práce a úžasný zisk kapitálu. Kdežto dělníci trpí hlad, majitel dolu žije v báječném přepychu. Horníci rakouští pracují v podsvětí, aby několik málo uhelných baronů nesmírně zbohatlo, aby tito baronové celou Vídeň stížili takovými daněmi (ceny uhlí), jako v žádném státě na světě, (Šlesinger: To jsou zlodějové a lupiči.) Aby se zachovalo sedm odvážlivců v Semriachu, celá zem a vojsko allarmováno, zde se střílí do lidu jako

do šelem. Ale ne dělníci jsou šelmy nýbrž ti, kteří dělnictvo vyssávají.« (Vaterland č. 128.)

To, pane Herbene, jest první obrázek naší pokrokové krásné doby, plné svobody a blahobytu. Jak jsme pokročili! Ve středověku, kde tedy vládli kněží, upálili se bludaři, zlosynové. Já sám se hrozím těchto hranic. Teď jsme na tom mnohem líp. Namíří se proti četám bezbraného dělnictva několik bezdýmných manlicherovek a je po rámusu. Mrtví se odnesou a za assistence několika setnin vojska v noci se pochovají. Vidíte, pane Herbene, jak jsme pokročili. Ani již ta stará babička nebude přikládat polínko na hranici, jak to měla prý učiniti Husovi, chuděra, kam by se nyní v době bezdýmného prachu škrábala!

Druhý obrázek jest také velmi utěšený.

Na říšském sněmu 3. dubna 1894. učinili dotaz ministru spravedlnosti poslanci Pernerstorfer, Kronavetter a soudruhové. Ve schůzi dělnické konané v Dreherově sále vylíčoval soudruh a vůdce dělnictva Reumann rozmluvu před svědky se slováckým dělníkem.

V Uherském Hradišti najal náhončí 170 dělníků připověděv jim ve Vídni práci za denní plat 3 zl. Slováčtí dělníci namačkáni do vojenských vagonů a do nich zavřeni. Cestou až do Vídně z vozu nesměli až dorazili k plynárnám. Tam se hned dovedli k výhním.

Slováci chtěli z plynáren utéci, ale brány byly zavřeny. Na útěk nebylo lze mysleti. Dělníci se ukonejšili pivem a uzenkami. V noci spali ve skladišti dva až tři na jednom slamníku. Proto někteří dělníci chtěli utéci přes zeď, tato však jest příliš vysoká. To dosvědčují dělníci Horelet, Stehlík, Ševčík a Chlachula.

Je-li tomu tak, tu dělníci tito veřejně znásilněni byli. Podepsaní se táží pana ministra, zdali jest ochoten, v nejkratší době ve sněmě celou tu

věc náležitě objasniti. Ve Vídni 3. dubna 1894. Následují podpisy antisemitů a mladočechů.

Celou ohromnou Vídeň zásobuje anglická společnost »Imperial-Kontinental-Gasassociation« plynem a měla v plynárnách svých 1600 dělníků. Tato společnost určuje libovolně městu a soukromníkům ceny plynu a vydělává do roka tolik millionů, že to nikdy na veřejnost nepřijde, aby se toho Vídeňáci sami neulekli, kolik na nich cizí hladoví Angličané do roka vydělají. Tato společnost si nakloňuje svými penězi všecky židovské noviny vídeňské a i zlotřilou židovsko-liberální většinu městské rady.

Ať se proto děje v plynárnách co děje, nic se ředitelstvu nestane. Tak vypovědělo ředitelstvo starého dělníka bez příčiny. Veškeré ostatní dělnictvo prohlásilo, že zastaví práci, jakmile vypovězený dělník nepřijde zpět. Ředitelstvo na to čekalo, chtělo se zbavit starých ku práci neschopných dělníků, aby jim nemuselo platit pensi, jak v stanovách stojí.

Stávka vypukla a ředitelstvo vyslalo agenty, aby najali slovácké dělníky. Tito práci nezvyklí umdlévali v nesnesitelném horku a čtyry Slováci následkem popálenin přišli o život. Slováci násilně za pomocí policie v plynárnách zadrženi.

Co učinil stát? Co se stalo společnosti? Nic. Z propuštěných dělníků nepřijala společnost 600! A jsou vesměs starší a ženatí! V práci úmorné připravili se v plynárnách o zdraví a nyní, nejsouce k ničemu jsou vyhozeni.*) To je zajisté, pane Herbene, hůř, než kdyby se ve středověku bylo zapálilo 600 hranic!

Moderní společnost nemá sice hranic, má ale mnohem horší skřipec, který znenáhla usmrcuje a v předčasný hrob sklátí a to jsou: vý-

*) Arbeiterzeitung č. 28. r. 1894.

pověď z práce starých neschopných lidí. »Der Mohr hat seinen Dienst getan, der Mohr kann gehn.«

Sluha posloužil, sluha ať odejde! V pravdě lidské a krásné!

Proto by bylo moudré, abyste nehaněl dřívější doby, které ani neznáte a nezamlčoval nynější hromadnou bídu, která v dějinách sobě nemá podobných příkladů. A to prosím v době, kde kněžstvo pražádné vlády nemá! A já proto pravím, proto že jí nemá, že nemá vlivu na veřejnosť a zákonodárství, proto se má lid tak dobře, ba až moc dobře, až do vyhladovění.

Pan Herben líčí dále tehdejší dobu.

Jelikož místa duchovních velmi vynášela, byl k stavu duchovnímu velký nával a na mnohé místo čekalo několik. Na smrť některého kanovníka čekali někdy i dva kandidáti (str. 15). Snad panu Herbenovi bude známo, že my jsme na tom nyní mnohem hůř.

Když se nyní uprázdní místo hladového diurnisty, hlásí se oň 100 i 200 lidí. Městská zastupitelstva si nevědí rady, koho ze žadatelů mají učiniti strážníkem.

Na jedno místo, na smrť jednoho čeká dnes 100 až 200 lidí. Vidíte, pane Herbene, tenkrát čekali pouze dva. A co máme dále říci o starostech rodičů?

Nyní kdyby byl kdo sebe učenější, měl třeba trojí doktorát, přece místo i dost mizerné neobdrží, kdo nemá alespoň pět strýců, kteří zaň jdou od kliky ku klice a mocným pánům, svým známým zaň se přimlouvají.

Krátce chudému i sebe nadanějšímu mladíku nelze dnes ničeho dosáhnouti, nemá-li protekce. Zde máme zase příklad, že neradno hanit dřívější doby a dnešní zlořády umlčovat.

Herben praví dále: Doktor Johánek byl v tu dobu jedním z nejbohatších prelátů českých; měl důchody z úřadů, měl domy a půjčoval peníze kněžstvu i šlechtě, jak o tom slyšíme z častých jeho soudů o dluhy od r. 1373. počínajíc až do smrti jeho.

Panství kněžské stávalo se lidu nesnesitelným. Lid však se bál hlavy pozdvihnouti. Dával jen na jevo své smýšlení tím, že se hrnul k osobám, jež káraly zlořády kněžské. (Str. 17.)

Čím dál, tím více popuzovalo duchovenstvo i jiné lidi proti sobě svou hrdostí a panstvíchtivostí, takže bylo velmi nenáviděno.

Proto se lid kněžím vyhýbal a bylo dokonce tehdáž příslovím: Neměj ničeho s knězem nebo duchovním, a jestliže ho urazíš, raději zab jej hned, sic nebudeš s ním věčně míti pokoje. (Str. 19.)

Účel těchto řádků bije do očí. Pan Herben tu vyhodil proti kněžstvu ty největší trumfy.

Tehdáž půjčovali a hromadili majetek kněží když to činil sám generální vikář arcibiskupa, kterak měli pak jednati druzí? Ať nedím nic proti tomu, upamatuji pana Herbena zase na to, že nemá pražádné příčiny tehdejší dobu hanit a dnešní zlořády umlčovati.

Ba právě zde ukazuje se Herben velikým ignorantem tehdejších poměrů a náramně shovívavým k těm dnešním.

Jak známo nebylo tehda úvěru na majetek nemovitý, půda ani domy se zadlužiti nemohly. Bylo pouze dovoleno půjčovati na zástavu. (Viz: Rud. Vrba: Sociálně-demokratická společnosť, str. 180.)

Právě církev svou zápovědí bráti úroků z půjček, zamezila ve středověku hromadění majetku, které vidíme dnes. Pan Herben si může přečísti na důkaz toho i spis protestanta Meyera: »Der Capitalismus fin de siecle« a »Endemannův: »Die kanonistischen Zinsverbote.

Ale tací páni nepotřebují se o ničem přesvědčiti, píší o věcech, o kterých nemají ponětí, nejedná se jim o věc, jedná se jim pouze o potupu kněžstva a to stačí, tento účel dovoluje všecky prostředky.

Tehdáž půjčovali notářové peněz jako nyní. Kolik bylo takových notářů? V celém království českém ani tolik, kolik máme prstů na rukou.

Vidíte, pane Herbene, nyní máme u advokátní komory v Praze zapsaných advokátů a notářů pouze v Čechách 700. Hezká to sumička. Ale půjčování peněz provádějí zcela jiní lidé nyní. A výsledek toho?

Knihovní dluhy v Rakousku obnášejí 2791 millionů zl. Za posledních 25 let prodáno 182.180 usedlostí a z toho pouze jen v Čechách 73.855 statků a za nuceně prodané usedlosti strženo 374 milliony zl., dluhy vtělené obnášely ale 661 millionů zl., ztratili tudíž věřitelové 287 mill. zl.

Tyto usedlosti jsou vesměs rozměru menšího, tolik rolníků přišlo v nivec!

Rolnictvo v říši rakouské každého roku nadělá průměrně 100 millionů zl. dluhů; to jsou vesměs půjčky na vyplácení podílů a podobných starších požadavků. Na zlepšení půdy nepřijde z toho nic.

Pouze my v Čechách dluhujeme 994 millionů v pozemkových knihách, z čehož se platí 50 mill. ročně úroků.*)

Z těchto úroků žijí banky, záložny, židé, lichváři, advokáti, notáři. A kněží? Inu, ti nepotřebují.

Na tom však není dosti. Naše banky, ústavy to, kterým nikdo nemá co poroučeti, vydělají ročně ohromné peníze.

---

*) Winkler, Realitätenverkehr und Realitätenbelastung in den Jahren 1885.—1889. Stat. Monatschrift XVI. ročník, 11. a 12. sešit 1890.

V Rakousku máme skorem 30 bankovních podniků a ročně vydělají pouze skorem 60 millionů zl. Kdo platí tyto ohromné sumy? Z toho žijí bankéři, židovští millionáři, diktují nám zákony. poroučí nám nové peníze a my otroci křesťanští pokorně posloucháme. (R. Vrba: Povaha moderního kapitálu, str. 80.)

Na tom však není dosti. Lid odvádí státu, zemím a obcím ohromné daně. Moderní stát živí vojsko, má ohromné dluhy, platí za ně úroky, živí úřednictvo a nepatrný díl daní věnuje školství a veřejným podnikům.

V roce 1868 platilo se u nás všech daní 329 millionů, dnes se již platí ročně 608 millionů. Z toho připadne přes polovic na kasárny, tedy na vojsko a na úroky státního dluhu, který obnáší 5422 millionů zl. (Adámek: Ozbrojený mír.) Kupony ze státních dluhopisů jsou v rukou zase ponejvíce židovských millionářů a bankéřů a vojenské dodávky mají opětně ponejvíce židé.

Tož vidíme, kam se to panství nad lidem podělo a komu nyní líd otročí.

V pánvích uhelných v Moravské Ostravě dostalo se dělnictvu místo chleba olova. V zápasu tom zůstalo 13 mrtvol na bojišti, 36 dělníků bylo těžce raněno, mnoho stávkujících dělníků bylo propuštěno, množství jich jest odsouzeno a uvězněno, ostatní bídou donuceni ujali se opět práce.

K majiteli dolů hr. Vlčkovi odebrali se 4 havíři soudruhem Kolářem v čele, aby přednesli mu stížnosti. Všickni slzeli, i hrabě Vlček hluboce byl pohnut.

Když se deputace vzdálila, zavolal hr. Vlček svého ředitele dolů, aby mu uložil, by se těmto poslům naprosto žádného příkoří nestalo. Tu se dozvěděl, že tyto čtyři dělníky četnictvo již hledá, a že budou zatknuti.

»Domníval jsem se,« praví hr. Vlček, »že by věci více prospělo, kdyby se bylo přivolilo, aby tito čtyři dělníci se svými soudruhy promluvili, avšak nemohl jsem je zachrániti, byli zatčeni.« (Poslanec Adámek na říšské radě 1. června 1894.)

Snad panu Herbenovi není ani známo, že uhelné doly v pánvi ostravské vynášejí ročně uhelným baronům 10 millionů zl. Z toho tyje Rotschild, Gutmann, Salm, Vlček.

Severní dráha, která uhlí toto do Vídně dováží, vynáší ročně čistých 10 millionů a na jednu akcii připadne 127 zl. dividendy ročně. Kdo je majitelem severní dráhy Ferdinandovy? Rotschild.

Otroci křesťané pracují pod zemí. Otroci křesťané drahou jezdí a platí a mlčí.

Ředitelové všech drah jsou neobmezení páni. Rozhodují nad osudem celých rodin a lhostejno jim zničiti otce rodiny čili nic. Takový cit není nikde znám. Kdežto zřízenci drah a hlídači mají měsíčně 20 zl., úředníci ročně 800 zl. a živiti mají četnou rodinu, platí se ředitelům drah po tisících.

Česká severní dráha platí řediteli ročně 30.000, buštěhradská 20.000, francouzská společnosť státních drah platí řediteli ročně 80.000 franků.

Ředitelové bankovních závodů a pojišťoven mají 10.000 až 50.000 ročně příjmů, mimo toho mají příjmy vedlejší, tak zvané tantiémy.

Nuže, pane Herbene, podívejte se na naše krásné poměry!

Co jste se nalopotil, než jste sepsal knihu o sv. Janu Nepomuckém, která za krátký čas se rozebrala a vydělal jste nanejvýš 800 zl. To je capart. Kolik vydání budete muset prodat, než si budete moci koupiti jen jednu akcii severní dráhy Ferdinandovy, jestliže vám ji Rotschild vůbec prodá. A šla vám na odbyt proto, anť vystupujete proti terorismu či nátlaku kněžskému. (»Čas« č. 18., str. 278. r. 1894.)

Je potěšitelným znamením — pravíte — jak lid náš nepříznivě hledí na klerikální radikalismus nynější. Sotva se mýlím, soudím-li, že kniha moje proto šla na odbyt, poněvadž v ní spatřována silná rána na hlavu tohoto terorismu.

Veliká je zásluha vaše. Osvobodil jste český národ od škůdců a vybájených předmětů úcty. Vaší zásluhou bude, že proudy upracovaných a zubožených venkovanů nebudou již Prahu zaplavovati o dnech svatojanských. Ať pracují přece na hroudě své, aby v čas odvedli úroky lichvářům a bankám.

Vy pochopujete, proč národ náš vedle všech jiných bojů za národnosť a politickou samostatnosť, nikdy nesmí se vzdáti boje proti klerikalismu.

Dávno cítil jsem v hloubi duše, proč nejosvícenější naši duchové od Dobrovského až po Havlíčka vždy potírali klerikalismus, úsilující zmocniti se našeho života. I v dobách nynějších musí nám všem býti odkazem, co i muž tak ústupný a opatrný jako Josef Jungmann nám napsal: »Násilná vláda kněžská a světská jsou nejúhlavšími nepřátely člověčenstva. Nesnadno určiti, která z nich jest horší. Hrozny jsou obě již o sobě a vedle sebe stojící, avšak běda národům, když buď spor a válka mezi nimi vznikne, aneb když, což nejraději činí, obě se spojí a zdvojenou silou ubohé národy dáví. Český národ tu krásnou dobu, v které odtrhl se od papeženství, v uměních nade všecky Evropany vynikal, nikdy pak více neklesl, jako když jezovitstvo nad ním vítězilo.« Wieland pravil, že nemá žádný spisovatel péro do ruky vzíti, leda že by bojoval proti dvěma úhlavním nepřátelům člověčenstva: násilné vládě kněžské a světské. Nuže, i já jako spisovatel český znám svou povinnosť. (Čas, 280.)

Nevím, odkud Herben Jungmanna cituje. Ale nevadí. Souhlasím úplně s Jungmannem, že násilná vláda ať kněžská, ať světská jest nepřítelem člověčenstva. Tím horší, když obě na zotročení lidu se spojí. Pan Herben zná zajisté dějiny reformace, život Luthera a Kalvína, jak Janssen jej též dějepisně dolíčil, kterak se oba spolčili s knížaty, a brodili se v proudech prolité krve a zabavovali statky církevní. Nejen Janssen, sám Marx v prvním díle »Das Kapital« to dotvrzuje. Panu Herbenovi volno »Das Kapital« přečísti.

Než, Jungmann není dějepiscem, a to, co pravil, že český národ byl nejslavnější, když se odtrhl od papeženství, jest neznalosť našich dějin. Husité právě zbořili, co předkové naši vystavěli, a kam nepřišli a co nezbořili, to nám zůstalo.

Jesuité nám nepřinesli Bílou Horu, nýbrž sami odbojní stavové čeští povolali kalvinistu Bedřicha falckého na trůn.

Když pak se rozzuřila po vlastech našich válka třicetiletá, tu zase Jesuité nepovolali do Čech Švédy, nýbrž čeští bratří Amosem Komenským v čele dovolávali se pomoci švédské. (Viz o tom: Svoboda: »Katolická reformace.«) Když hrůzami válečnými země naše zpustošena, tu nad zbytky obyvatelstva působili jesuité, hledíce národ český vrátiti ku víře katolické. A vidíte, pane Herbene, právě Jungmann chodil do semináře v Litoměřicích, kde plamennými slovy rozohňoval bohoslovce k lásce české řeči. A vidíte, české kněžstvo to bylo, které národ probudilo z 200letého spánku. (Viz: Zelený: »Život Jungmannův« str. 39.)

Vidíte, pane Herbene, kdybyste psal proti manlicherovkám, proti vojsku, byrokracii, bankám, vydřiduchům, židům, lichvářům, advokátům poslancům, přišel by pan státní návladní a zabavil by vám to. Přišel byste na mizinu, ku škodě. Tak ale bojujete proti klerikalismu, to vám vy-

neslo, a proto znáte jako spisovatel »český« svoji povinnosť; to jest, nevím, co bych psal, abych si neškodil, nýbrž prospěl a proto píši proti klerikálům. —

Pánům realistům a časistům jest trnem v oku kněz, který jeví na sobě horlivost v povolání svém. Spustí naň hrubou střelbou. Útoky na biskupa Brynycha jsou známé.

Nejvíce je ale pálí Škrdle, redaktor katolického měsíčníku »Vlasť«. Pan Herben dokonce napsal v »Case« č. 19. str. 290, r. 1894.: »Dnes ani dr. Rieger, ani dr. Mattuš«neurčují směr strany staročeské, nýbrž mužové barvy P. Škrdla. Herben něco napsal, čemu se sám vysmáti musí. P. Škrdle není ve styku s rozhodujícími osobami strany staročeské, známo, že mezi provoláním klubu »Máje« byli i redaktoři staročeských listů, a tu má Herben komickou až odvahu napsati, že P. Škrdle určuje, diktuje směr staročeské politiky. To znamená, že Herben jest novinářským harlekýnem.

Ale nejvíce pálí »Časisty« Škrdle proto, že založil »Družstvo Vlasť«. Kdož mohl — píše Herben dále — ještě před 5 lety tušiti, že vůbec bude hráti nějakou úlohu v Čechách tento P. Škrdle, jehož obzor nesahá dál nad návod, jak sbírati národní písně, pohádky a zvyky, jehož dopisy z Alp budily nevázaný posměch svou prázdnotou a nedovedností!

Tak, pane Herbene, teď jste si zase ulehčil, alespoň jste mohl klerikálům říci, jak jsou hloupí. Ani nedovedou napsat dopis z Alp.

Já jsem jiný chlapík, jsem doktorem a redaktorem »Času«. Ale nedělejte si, pane Herbene, z toho nic, že jste doktorem, nyní je »doktorem« už skoro každý žid.

Celá ta věc s tím »nepatrným« Škrdlem je přec jen šlakovitá. Tento »nepatrný« kněz založil družstvo, čítající 1700 členů, vydává »Vlasť«, kte-

rou odebírá 4.000 abonentů, založil »Dělnické Noviny«, které se tisknou ve 3.800 exemplářích a vychovatelský časopis »Vychovatele«. On právě svou nepatrností se odvážil ve »Vlasti« vytknouti i těm největším »našim« »bohům« a »polobohům« spisovatelům bohopusté řádění proti mravům našich předků, proti mravní špíně, kterou k nám z ciziny zavlekli.

Proto velký poplach v Israeli a na daný pokyn povstal celý český parnass proti »nepatrnému« knězi. Ale víte, pane Herbene, zapomněl jste na jednu věc. Snad víte, že Syn Boží si nevyvolil ani doktory ani redaktory »Času«, zvolil si chudobné prosté rybáře, a hle tito neučení mužové obrátili svět. Tím chci jenom říci, že slovo »nepatrný« jest různého významu. U vás patrně znamená, že teprv ten přestane býti nepatrným, koho vy uznáte za chlapíka. No budiž.

Tím jsme zase čtenáře naše obeznámili s táborem moderních vlků, kterým kalí klerikálové vodu. Jsou to páni náramně učení, helveti, profesoři a žurnalisté, kteří chválí romány jako Sta Lucia, kde se glorifikuje prostituce, kteří mají patent na všecku moudrosť.

A jelikož by jejich řemeslo nebylo ničím, kdyby nemohli mluviti a psáti proti klerikálům, poněvadž nic kloudnějšího ještě nedokázali, proto ať žije boj proti klerikalismu!

V. Kněžské bezženství.

letech osmdesátých byly u nás žně proti klerikálům. Svobodomyslní měli všade vládu. Každý židovský i nežidovský novinářský ničema tupil katolické náboženství. U nás vydával a tiskl pan dr. Ed. Grégr pověstné epištoly

svobody a spisy Alfonsa Šťastného, kde celé spousty lží, pomluv a hanebných potupných výmyslů proti kněžstvu a náboženství katolickému nahromaděno bylo.

Časy se trochu změnily. Hmotná bída lidu a s ní spojená mravní jeho spustlosť jest příčinou, že i liberálové nemohou se ubrániti myšlénky, že bez náboženské výchovy lid pustne, mravy jeho zdivočí. Jsou však lidé, kteří bez všelikých ohledů k lidu ohřívají staré potupy kněžstvu činěné.

Hlavně vábí je bezženství kněžské, které zavdává těmto lidem příčiny, brojiti proti kněžstvu. Církev žádá na knězi, aby se odřekl rodiny. Jest to zajisté jedna z největších obětí, jakou slabý člověk přinésti může pro záměry vyšší.

Ale právě toto odříkání jedné z největších žádostí zavdává pánům liberálům příčiny k útokům na kněžstvo.

Liberálové praví: kněžstvo nezachovává zdrženlivosti, žije necudně, má v domech svých ženy, jako jiní. Proto jsou vlastně pokrytci, jinak mluví, jinak žijí a proto nestojí i to učení z úst kněžstva za nic. Že mají pravdu, dokazují dějinami a v novinách přinášejí neustále škandální příběhy o kněžstvu, které se stanou v celém světě. K tomu účelu nejvíce se používá románů a povídek, »dějepisných« vypravování, kde kněz vylíčen jako smilník.

Která jest toho příčina, že se takové věci tisknou? Vzpomínám si, když jsem byl chlapcem, kterak tehdáž užasně se šířily po Čechách krvavé romány. Lid je zrovna hltal. V těchto románech vždy hrají kněží úlohu smilníků a odvážlivých záletníků a to i samotní papežové. Nakladatel Hynek z těchto románů zbohatl.

Tyto romány se přežily, každý se jim směje a proto špekulanti nakladatelé vynašli jiné prostředky, aby vábili obecenstvo a z hlouposti lidí

zbohatli. Známé jest pořekadlo: »Kdo špekuluje na hloupost lidskou, dobře špekuluje.«

Obecenstvo hledá nyní jinou stravu, ono chce býti více drážděno. Novináři a nakladatelé rozumí duchu času. Lid nechce již čísti ani romány »Černý Petr«, ani »Papež a krásná židovka«. Tak vznikly romány naturalistické, to jest: lidská špatnosť a náruživosť se líčí tak, jak skutečně je. Novináři si zajdou do bordellů, do nočních kaváren, do čtvrtí, kde bydlí chudina. Tu jest látky hojnosť. Tím si vydobyl světové slávy Zola, na jehož romány a na český humor má patent pan Vilímek. Takové věci jdou na odbyt. Tak zvaným učenějším a vzdělanějším třídám se podává dráždidlo jiné. Tu se líčí pohlavní náruživosť ve svém vzniku »dopodrobna«. Světové slávy na tom poli si vydobyl italský materialista Mantegazza, na jehožto spisy si vzalo patent »národní« nakladatelstvo Kobrovo, které kdysi vydávalo ušlechtilé spisy Boženy Němcové. Ach ty krásné časy národního probuzení minuly, národní knihovnu nikdo neodebírá a proto vydáme Montegazzu, abychom přece něco vydělali.

Takovýmto prostředkem si trochu vydělati a zbohatnouti, jest vždycky pikantní a lákavá četba o pohlavních poklescích kněžstva. Tací nakladatelé špekulují dobře; oni vědí, že zkažený lid takovou četbu hltá a vědí, že taková četba jest jistým pánům náramně vhod.

Čiperným takovýmto nakladatelem v Praze jest pan Bačkovský. Tento pán je náramně zajímavý. Prve než byl knihkupcem, psával do různých časopisů, byl rád, když mu redaktor práci přijal a zaplatil. Tak psal i do katolického měsíčníku »Vlasť«. Takový spisovatel si věru těch pár grošů zaslouží. Konečně pomocí dobrých přátel vydobyl si koncesi knihkupeckou a začal vydávati: »Kněží katoličtí o novočeské písemnictví zasloužilí.« Měl úmysl takto do kruhů kněžských přijíti

a vydávati spisy směru katolického. Ale nastojte, spis ten nešel na odbyt. Co naplat. Bačkovský si myslel, když to nejde s nimi, půjde to proti nim a vydává nyní houfně knihy protináboženské a protikněžské a zajisté se mu dobře vede. My klerikálové nic jiného nezasluhujeme, proč nepodporujeme naše lidi. Tak skoupil staré epištoly svobody a spisy Barákovy, které vyšli pod jmenem Alfonsa Šťastného, dal jim novou obálku a prodává je koupěchtivému obecenstvu jako z brusu nové. Ještě štěstí, že Grégr neprodal epištoly ty hokyním na balení sýru a podobných věcí. Přijdou nyní právě vhod. Poslanec Sokol pravil v Chocni, že svobodomyslná strana se málo starala o duševní stravu českého národa.

Pan Bačkovský chce panu poslanci Sokolovi pomoci. Poslal dělnickým listům následující inserát, který čtu v kladenské »Svobodě« č. 11. dne 13. června 1894:

»Aby spolkové knihovny snadno a rychle si opatřiti mohly knihy, dovolují si učiniti tento návrh: Ať výbor spolku vybere z mého seznamu knih asi za 100 zl. a já mu pošlu z těch knih o n y, k t e r é b u d u m o c i d á t i n a d l u h. Spolek zaplatí mi je po částkách dle možnosti a tak budou míti spolky knihy dříve, než kdyby měly čekati, až budou míti na ně peníze.

Bačkovský.
knikupec.

Pan Bačkovský nabízí dělnictvu knihy, které čekati může, to jest, vybere staré haraburdí, které by mu červi sežrali a dá to na dluh dělnictvu. To je znamenitý nápad. To nedovede ani sám pan Vilímek, ani Hynek, ani »český« knihkupec Urbánek.

Pan Bačkovský vydává houfně knihy protináboženské a protikněžské. Takovouto knížečkou zajímavou jest: »Zrušte kněžské bezženství.«

Slyšme slavného spisovatele Baborovského: »Není příčiny podstatné, proč by celibát zrušen býti nemohl. Vždyť v církvi katolické kněží po celých tisíc let ženati byli a právě v letech těch církev nejvíce kvetla a se šířila. A divno, v církvi katolické je stav manželský svátostí a papež zakázal celé třídě lidské společnosti přijetí svátosti té. Jak mnohému pohoršení by se zrušením celibátu vyvarovalo. Neboť že ve stavu, který tolik tisíc údů čítá, jsou i údové nehodní, kdo by se tomu divil? A co je pak z dětí, jež hanu původu svého na čele nosí a které by jinak dobrého vychování byly požily a tak užitečnými údy národa našeho a lidské společnosti byly mohly se státi. Ačkoliv zajisté největší díl našeho kněžstva pořádně žije, přece stanou se jednotlivé pohoršlivé případy, což i na ostatní kněžstvo temný stín vrhá a čímž i ostatně pořádně žijící kněžstvo o vážnosť se připravuje.

Jaký div, že i ten nejspořádanější kněz se podezřívá a pomlouvá a že na jeho domácnosť vždy jaksi nedůvěřivě a pohrdlivě se pohlíží.

Vezme-li kněz příbuzné, musí na to patřiti, jak se domácí a přatelé o jeho statek hašteří a jeden více než druhý urvati chce, a nějaký ten statek farář, jenž musí domácnosť vydržovati, musí přece také míti.

Největší díl odpadlých kněží vystoupilo z církve k vůli celibátu. Papež Řehoř VII. zavedl kněžské bezženství, aby mohl nad kněžími neobmezeně vládnouti. A hle následky! Čtěte »Červánky«, které přinášejí v každém čísle důkazy, kterak kněží klesají a hřeší proti celibátu. Celibátem se kněžstvo stává uzavřenou kastou, poslušným vojskem papežovým. Jako voják ku prospěchu světské libovlády, tak zase kněz ku prospěchu libovlády duchovní má býti ode všech ostatních spoluobčanů oddělen,

nemaje míti s národem vůbec žádného citu společného.

Havlíček prý žádá, aby každému knězi, který celibát porušil, vtlačena byla do obličeje viditelná nezrušitelná známka. Pak by celibát ihned odpadl.«

Tato znamenitá knížečka jest pouze o 16 malých stránkách a stojí 10 kr.! To jsou dobré kšefty a dokonce s tak zajímavou látkou. Jak naivní je a dobrosrdečný ten pan Baborovský. On má soucit s knězem, i ten nejspořádanější bývá podezříván a proto hned odporučuje »Červánky«, list to, který výhradně na potupu kněžstva jest tištěn.

Nedivíme se obyčejnému zkaženému lidu, který dychtivě hltá věci oplzlé, jest to již v povaze takového lidu, že sám jsa zkažený, nemůže pochopiti, že by kdo jinak žíti mohl. S tímto lidem musíme míti spíše útrpnost, než abychom jej ze zlomyslnosti viniti chtěli.

Ale co máme říci o našich »vzdělancích«? Jsou žurnalisti a »spisovatelé«, kteří hledí na kolbišti písemnickém vyniknouti co možná největším mravním bahnem, jeho popisováním a líčením. Že při tom kněz je náramně vítaná osoba, že kláštery k té látce se velice hodí, jest na snadě. Ba někteří »spisovatelé« by vlastně ani nic jiného napsati nedovedli, než vtipy otřepané na celibát a úsměšky na kněžstvo. U nás ten tón především pěstovali Barák a Neruda. Kdo čte tohoto žerty a feuilletony, ten se podiví, co u nás se všechno může psáti a čím se u nás kdo stane »slavným« spisovatelem.

Že ti »naši« spisovatelé se neobejdou bez takové látky, dokázali znovu o slavnosti na Žofíně 8 června 1894. Podívejme se na duchaplné plody našich spisovatelů a umělců v programu umělecké slavnosti uveřejněné.

Pan Seifert tropí si smích z klášterního života. Popisuje: »Z mých pamětí«, co zažil v klášteře.

Při tom »duchaplným« způsobem přišel na stopu milostných pletek a záletů svého mnicha. Úmysl je patrný.

Páni Ruth a Kafka tropí si smích z manželství v krátké komedii: tři kufry.

Jan Herben portretuje jesuitu: »svého duchovního rádce«. Postava tato má vzbuditi výsměch, kdo na ni pohlédne.

Nejvíce se vyznamenal Václav Brožík. Tento pán napsal do programu: modlitba k sv. Linhartu. Jeho duchaplnosť jest tak veliká, že si tropí smích z mravní spustlosti a hmotné zbědovanosti našeho lidu. Při tom ovšem hraje kaplan úlohu ziskuchtivého žadatele o farní obročí. Pan Adolf Pštross pěje známou světobornou píseň, že vše na světě je nic, škoda, že nemyslil na sebe a tu báseň, kterou spáchal.

Jistá tanečnice chtěla se zavděčiti panu Ignatu Herrmannovi, slavnému to pořadateli známé adresy českého parnasu proti »Vlasti«, že již sestárla, že nemůže již tančit, se milkovat a proto přirozeno, že nyní chodí do kostela.

Pročetli jsme tento program, kde si vydavatel Vilímek dělá nezřízenou reklamu známým, u něho obvyklým způsobem a dojem byl: že naši umělci a spisovatelé shromáždění na ostrově Žofínském stůňou povážlivou nemocí: marasmem myšlénkovitým. Nevěděli, jak by obecenstvo pobavili a proto nejlehčí a nejzábavnější prostředek: výsměšky z kněze.

Pánové z žofínského ostrova! Chtěli jste lákati obecenstvo a prospěti výnosem z této slavnosti sobě a neobešli jste se bez tupení kněžstva. I ten poslední kaplánek v horské vesnici prospívá lidu a národní věci více, než vy, pánové na Žofíně, všichni dohromady. Tato »slavnosť« zase dokazuje, na jaký hluboký stupeň klesá naše tak zv. intelligence.

Havlíček žádá, aby každý kněz, prohřešivší se proti celibátu, byl veřejně označen jako Kain. Staň se. Já pak zase žádám spravedlnost pro všechny. Žádám, aby ženatým bylo dáno znamení Kainovo, kterým není žena vlastní dost a kteří przní služky, žijí na divoko s jinými. Žádám, aby také židovským lékařům dáno bylo znamení Kainovo, kteří przní křesťanské dívky.

Chudobná matka hlídače buštěhradské dráhy vypravovala mi toto: Má dcera slouží u purkmistra v Ž. Trpí nepravidelnými menstruacemi a chodí již dlouho k našemu žiďovskému doktorovi T., který má plat od dráhy. Moje dcera mu důrazně řekla: Pane doktore, víte, co mi chybí, tak mi pořádně poraďte, a dejte mi řádný prostředek. Žid ale zavřel na klíč dvéře a pravil: Vám nechybí nic než se vdáti, pak budete zdráva. A jal se holku přemlouvati, že jí dá peníze a že jí zaopatří úředníka, aby se mu podala. Dcera má však se opřela a žid rozvzteklen hodil klíč na zem.

Znám lékaře toho sám, je to již letný, ženatý prošedivělý obluda. Kolik chudých děvčat hlídačů a dělníků od dráhy, co k němu jíti musí, sprznil? O takových zločinech naši páni novináři mlčí.

Ale když se kde něco proslechne o knězi, ó to je jiná věc. To musíme hned s tím do veřejnosti. (Viz »Nár. Listy« č. 150, odpolední příloha: Příběh škandální o faráři v Americe.)

Žádám, aby důstojníkům a vojákům dáno bylo znamení Kainovo, kteří svádějí dívky i z vážených a počestných rodin měšťanských.

Žádám, aby všem podnikatelům se vtlačilo znamení potupy, kteří zneužívají dělnic u nich zaměstnaných. Znám židovského továrníka, v jehož přadláckém závodě pracuje 90 děvčat. Z těch si vybírá, která se mu líbí a zneužívá jich.

Žádám, aby všem zhýralcům mladistvým, kteří sotva škole odrostlí při tanečních zábavách na ven-

kově a v městech s děvčaty sotva škole odrostlými tělesné hříchy pášou, aby i jim znamení Kainovo vpáleno bylo.

Žádám, aby všem zhýralcům, kteří pohlavní vášeň ukojují v bordelích s metresami, kteří mají bordel doma, zneužívajíce chudobných služek, šiček, sklepnic, baletek, krámských, dělnic továrních atd. aby i těm dáno bylo znamení Kainovo.

Tuším, že by moderní společnosť zhrozila se vlastní své mravní hniloby, a že by ti, kteří volají po kněžstvu, kterak nemravně prý žije, se zhrozili nad Sodomou vlastní. (Srovnej Rud. Vrba: Sociálně-demokratická společnosť, články: »Schátralosť moderního pokolení,« a »Prostituce«.)

Pan Baborovský jest starostliv o děti po knězi. Souhlasím. Ale tento pán je náramně polovičatý. V zemské porodnici v Praze se narodí 4 až 5.000 nemanželských dítek do roka, v městech průmyslových je mnohdy polovic nově narozených původu nemanželského, to jest, nemají otce. To je ta armáda zanedbané mládeže, to jsou ti výrostkové, z kterých se rekrutuje ponejvíce pankrácká společnosť. Jsou tyto nemanželské děti snad od kněží? Vždyť v celých Čechách není farářů a kaplanů v duchovní správě dohromady ani 3500 a v městech průmyslových, kde do roka 200 i 300 nemanželských dětí se narodí, jsou sotva čtyři kněží v duchovní správě. Proto, pane Baborovský, nebuďte polovičatý, mějte také soucit s těmi ubohými plody těch mizerných a bídných vilníků, kteří se nestarají dále o dívku svedenou a o dítě. Křesťanské náboženství není jen pro kněze, ono je pro všechny. A to právě nechce nynější svět slyšeti. Božské přikázání: nesesmilníš, není jen pro kněze, nýbrž pro všechny.

Končíme tuto stať s bolným povzdechem, že mravní zachovalosť našeho lidu právě takovouto četbou ještě více zkázu béře a že špekulanti na-

kladatelé i spisovatelé nejsou si ani vědomi těch strašných spoust, jaké takové plody v životě národním způsobí. Běda, skrze koho pohoršení pojde, lépe by mu bylo, aby utopen byl v hlubinách mořských. Slova božského Spasitele platí o našich spisovatelích a knihkupcích, kteří nemravný tisk rozšiřují. Jim se nejedná o nic než o zisk, lid a jeho dobro jest jim věcí neznámou.

VI. Lidovci na Moravě.

Poměry na sesterské Moravě jsou známé. Moravští poslanci se přidali k české skupině svobodomyslné, aby společně vystupovali proti židovsko-liberální straně německé. Tento krok jest zcela v pořádku. Nemáme nic proti tomu. Na Moravě má kněžstvo na lid ještě veliký vliv, mnohem větší než v Čechách. K tomu účelu vydatně napomáhají jednoty katolicko-politické, kde katolíci rokují veřejně o důležitých otázkách blaha národa se týkajících. Zde může především vlastenecké kněžstvo lid poučovati o sociálních věcech.

To nám v Čechách chybí. Kněžstvo v Čechách velmi málo veřejně vystupuje a tak nemá příležitosti s lidem mluviti právě o věcech nyní nejdůležitějších, totiž o sociální otázce.

Na Moravě jsou výrobní poměry tytéž jako u nás v Čechách, jen že poměrně více židovských pijavic. Venkov židům naprosto zadlužen, města většinou v rukou jejich. Moravský lid seslaben a ožebračen v celých krajinách kořalečním morem, který židé soustavně v lidu živí a podporují. Chalupa a statek kořaly najisto se octne v rukou žida.

Jednoty katolicko-politické jsou trnem v očích jistým pánům proto, poněvadž v nich mluví velmi

často kněží o veřejných otázkách. Právě tyto jednoty žádaly od národních poslanců svých, aby se zřejměji postavili na sněmu na stanovisko náboženské, aby konečně bojovali za školu náboženskou. Jelikož spojení moravských poslanců se stranou českou svobodomyslnou v ohledu náboženském velice škodlivé jest, zanášeli se katoličtí mužové v jednotách kandidovati rozhodné katolíky za poslance. Jenerální štáb Grégrův hledí opanovati naprosto také Moravu, chce bičem svým, »Národními Listy«, zmrskati také doposud nábožensky smýšlející a zachovalý lid moravský.

K tomu účelu živí tak zvané lidové hnutí na Moravě. Orgánem lidového hnutí jsou »Lidové Noviny« a duší celého hnutí je pokřtěný žid dr. Stránský v Brně. Jenerální štáb v Čechách posílá častěji do schůzí lidových přední své řečníky, Herolda a jiné, aby své oddané ve válečném umění vycvičil a na ně spolehnouti se mohl.

Našim svobodomyslníkům jsou moravští klerikálové náramně nepohodlní, asi tak, jako našim spisovatelům moravská kritika. Tu, když se něco hýbe na oživení ducha náboženského, svolávají lidovci a svobodomyslní v Čechách kde koho, aby zahnali jim hrozící příšeru klerikalismu. Ve všech zemích katolických pořádají se sjezdy, kde se mluví o náboženských a hmotných potřebách lidu. Němci, Francouzové, Italové, Slovinci, Maďaři pořádali a pořádají sjezdy katolické.

U nás v Čechách jest klid, ovšem na straně naší. Zapomínáme na slova sv. písma: když lidé spali, přišel nepřítel a nasel koukole. Nuže, na Moravě klerikálové se vzpružili k prvnímu sjezdu katolíků českého jazyka, jak v provolání praveno. Agitačnost a zuřivost lidovců proti sjezdu nedá se popsati. »Národní Listy« přinášejí v č. 164. dne 16. června 1894 následující dopis z Moravy:

Sjezd katolíků českého jazyka v Brně, na němž se mají sejíti všichni klerikální odbojníci a strávníci nynější vlády ze všech zemí koruny české a jenž tudíž jako první pokus Windischgrätzových dragounů, vydobýti kus české půdy pro vládu koaliční, nesmí ni okamžik puštěn býti se zřetele, on narazil na nejtužší odpor všech vrstev národa našeho, co něco váží a platí. Prudký vichr nevole obecné jen plevy zanáší na smetiště klerikálních rejdů. O úplném nezdaru sjezdu a jeho fiasku nelze již více pochybovati.

Klerikálové trvají důsledně na vládním a internacionálním stanovisku a tím se sami odloučili ode všech ostatních stran. Od socialistů a Němců si vypůjčivše pojmenování »katolíci českého jazyka«, jen aby národnosť českou zatlačili do pozadí. Klerikálové jsou na Moravě hotovi atd.«

To nám postačí, jakým způsobem uvítali svobodomyslní myšlénku katolického sjezdu. Prý jest svobodomyslné ctíti i přesvědčení jiného. A hle, lidovci a »Nár. Listy« a jenerální štáb v Čechách ďábelským přímo záštím vrhají se na moravské katolíky, předhazujíce jim něco, co ještě nevykonali, že chtí na sjezdu verbovati lid pro vládu Windischgrätze, a tím zraditi národní myšlénku.

Jářku, pánové, když vy se sejdete a svoláváte schůzi a mluvíte tam o ptácích, kteří přiletují a zrna sezobají, tož i nám dopřejte, nám klerikálům, abychom i my na »různé ptáky« si posvítiti mohli. Dopřejte i nám jednou do koncertu našeho veřejného života zanotovati píseň, ovšem ne takovou, jako vaši náčelníci, ale jinou. A té noty se, pánové, právě bojíte. Moravské duchovenstvo má ještě vliv na lid. Tento kapitál od neunavných horlivých buditelů a pracovníků Sušila, Procházky, Bílého a jiných zděděný, od nynějších doposud žijících harcovníků udržovaný, nesmí se ztenčiti, jest třeba, aby rostl. Jest se obávati, že netečnosť

a ospalosť těch, kteří mají býti na stráži, bude příčinou, že tento kapitál náboženské a národní zachovalosti zmenšiti se může. (Viz zaniknutí uhersko-hradišťské katolicko-politické jednoty.)

U nás v Čechách mnoho se prospalo, mnoho se zanedbalo. Ztracené bašty těžko se vydobývají, to obyčejně stojí mnoho životů.

První katolický sjezd česko-slovanský odbýván 30. a 31. července a 1. srpna 1894.. Účastenství bylo velkolepé, se všech stran proudilo vlastenecké kněžstvo, přicházeli věrní katolíci čeští. Velký sál besedního domu byl o schůzích slavnostních přeplněn. Více než 1200 posluchačů tleskalo řečníkům nadšeným, z nichž si největší palmu vydobyl dr. Horský svou řečí o liberalismu, socialismu a anarchismu.

Nic nezmohly surové články svobodomyslných novin, nic vyhrůžky, že se ztropí pouliční škandály. Svobodomyslní, kteří prý ctí přesvědčení každého, byli odhodláni poštvati na účastníky sjezdu brněnskou sociálně-demokratickou luzu. To je svobodomyslné. Když nemohli liberálové a lidovci sjezd překazit, zdar jeho zmenšit, jali se sjezd tupit. Že nemá významu, že většinou kněží na něm účasť brali. Vždyť to právě jest zcela v pořádku. Vždyť kněz v první řadě povinen, na sjezd katolický jíti. Že nemá významu sjezd, anť lid nebyl zastoupen a ti, kteří z laiků šli, jsou hlavně nábožné duše, které mají z nábožnosti své zisk. (»Čas« č. 32, roč. 1894.) Každý soudí podle sebe. Jest pravda, že mnohý kněz podporuje člověka, který pak, dosáhnuv postavení, na dobrodiní zapomíná, ba i nepřítelem kněžstva se stane. Herben, redaktor »Času« by nám nejlépe pověděl, kdo ho v mládí podporoval a čí matka chodila se kněžím poděkovat za dobrodiní synku prokázaná.

Herben zná »Chrta« od Kosmáka, kde jest vylíčen student chudým františkánem podporovaný,

který pak se stane novinářem jedem a záštím naplněný proti kněžstvu, proti vlastním dobrodincům. Nuže takových příkladů v životě lidském najdeme dosti, vždyť i rodičové pláčou nad dětmi nezdárnými, a obyčejně i na kněze se dotírají lidé a mají z něho užitek a za zády se jemu vysmívají. Ale kterak máme ceniti člověka, který dobrodiní z rukou kněžských požíval a pak v novinách chrlí zášť a nenávisť proti kněžstvu, hanobí jej zbraněmi nejpodlejšími? Kterak může člověk kárati jiných, když sám nezná ani nejobyčejnější ctnosť — vděčnosť — když sám bídáckým jest karakterem?

Herben v »Času« praví, že za kněžími chodí lidé ne z náboženského přesvědčení, nýbrž ze zisku. Souhlasím a uznávám, že to je věc velice smutná. Ale proto my kněží nemáme příčiny se rmoutiti nad tím, alespoň vykonáme dobré dílo, když někoho podporujeme a to ostatní dokoná a súčtuje věčný spravedlivý soudce.

Herbenův šíp jest však dvojitý, Herben chtěl píchnouti nás, bodnul se ale notně také sám. Jaci pak lidé jdou se stranou svobodomyslnou, lidé nezištní? I toto. Strana svobodomyslná poštve několik mladíků nezralých a nerozumných, pořádá pouliční škandály a původcové sedí hezky v suchu. Nerozumní hoši přijdou do vězení a mají na vždy ztracený život. A nastojte, ani advokáti nehájili v procesu omladiny těch nebohých obětí vlastní politiky, dali si pěkně platit i od těch nejchudších a pak když z toho nic nekoukalo, pověsili toto obhajování nevděčné na hřebík.

To je znamenitý obrázek karakteru svobodomyslných. Nejdříve ženou mladíky do ohně tahat kaštany pro jiné, pak z nich dají si platit honorář za obhájení, a pak — inu pak je s pokojem nechají stěhovati se do trestnic za hříchy jiných lidí.

Za tento obrázek jsme my klerikálové vděčni, když se nám vytýká, že za námi jdou lidé pouze

ze zisku. Dobrá. My alespoň nepřivedeme nikoho na Pankrác, jako páni svobodomyslní, ba mnohý z těch pánů velkých, kteří na nás štěkají v novinách a z vysoka na nás se dívají, používali dobrodiní z ruky kněze.

VII. Moderní škola proti kněžstvu.

Starší lidé nám vypravují o dřívějších poměrech školských. Tehdáž byl učitel jedna ruka s duchovním. Byli učitelové, že měli bídu, obec se o ně mnoho nestarala. Byli však učitelové, kteří v nedostatku svém od kněze vždy podpory došli. Chudoba nebránila vychovatelskému povolání, starý učitel dbal o kázeň, byl vzorem svým žákům i svým životem, byl žákům svým otcem, který měl právo trestati. Škola stará hleděla především na výchovu. Liberálové školu vzali do správy státu. Učitel podřízen dozoru státnímu, občané daněmi a školním platem jsou státem nuceni starati se o existenci učitelstva. Dřívější chudoba zmizela. Učitel není více od kněze nikterakž závislý. On se nestará, čemu kněz učí ve škole, učitel nemusí bráti žádný ohled na to, čemu vyučuje dítky kněz. Náboženství stalo se takto pouhým předmětem vyučování, ale nezasahá více do života školního a nemá více vliv hluboký na výchovu jako dříve. Učitel není povinen dávati křesťanským životem dětem příklad. Dřívější poměr mezi učitelem a knězem naprosto se změnil. Dřívější svornosť proměnila se namnoze v nevšímavosť a dokonce i v nepřátelství. Učitel jest pouze zodpovědný školním úřadům státním. Vyhoví-li požadavkům zákonitým, a dobude-li sobě uznání státního dozorce, nesmí mu nikdo nic vytýkati.

Liberálové vzali učitelstvo pod svou ochranu. Učitelstvo stalo se poslušným vojskem svobodo-

myslných předáků, pomáhalo jim při volbách, rozšiřovalo četbu a noviny svobodomyslné mezi lidem. Liberálové za to na sněmech a ve schůzích voličů pravili učitelstvu: kněz je tmář, zpátečník, nepřeje školství, nepřeje učitelstvu. My však liberálové přejeme školství a pokroku, postaráme se o výhodný plat a slušnou existenci učitelstva, učiníme učitelstvo úplně neodvislým.

V letech sedmdesátých slavila moderní škola pravé hody a vítězství. Učitelové veřejně se honosili svojí nevěrou, brojili proti kněžstvu v obci. Jsou případy, že učitelové v kostele o službách Božích a mezi kázáním čtli noviny a jinak velmi na jevo dávali, že vlastně do kostela přišli pouze pro ukrácení chvíle. Na školách vysokých, na ústavech učitelských, na školách středních prohlášena zásada, že víra, že náboženství nemá co činiti s učivem ostatním, že věda jest svobodna, že může učiti i věcem opačným, než jak učí náboženství. A tak o to postaráno, aby z ústavů učitelských přicházeli učitelové náboženství i knězi nepřející. Než účinky moderní školy nedaly se dlouho tajiti. Páni kluci dostávali na školách větší rozum, než učitelové sami, spustlosť mravů, nekázeň, neposlušnosť, zločiny žáků se množily a množí.

Žactvo, které se nevychovává, nýbrž pouze vyučuje, které vidí rozkol mezi učitelem a duchovním, které nevidí, že by učitel konal, co jemu vštěpuje, takové žactvo vyrůstá s vnitřním rozporem, vidí, že to, čemu se učí, v životě neplatí. Že nestraním, uvedu svědka: »Našim školstvím beze vší soustavy a snad proti vůli učitelstva, ale přece jistě a nepřerušeně vnikají paprsky moderních myšlének do širokých mass. Ba nižší školství pracuje přímo pro pozdější duševní rozpoltěnosť svých chovanců již tím, že staví na dvou sobě odporujících základech: na základě náboženském a na základě učení reálného, předešlému odporujícího.

Tak cítíme dvě nepřátelské duše v sobě od dob, kdy jsme se učiti počali abecedě. (Krejčí, Dnešní otázka mravní str.. 28. Chrudim 1894).

Tak se stane, že učeň chce býti nad mistra.

Kam dospěli státy, kde ze škol vymýtěno náboženství naprosto? Odstrašujícím a přímo hrozným zjevem je dnešní Francie.

V posledních dnech měsíce dubna 1894 stál před soudním dvorem pařížským anarchista Emil Henry, který hodil do kavárny Terminus pumu, kterou mnoho lidí zraněno těžce a i usmrceno.

Ve svém prvním mládí požíval Henry nejpečlivějšího vychování, ovšem toho moderního, beznáboženského. Kněz ve Francii ve škole státní se ukázati nesmí, náboženství se v těchto školách vůbec nevyučuje, jenom přednáší světský učitel náuku o všeobecné jakési mravnosti, která jest úplně bezbarvá a o Bohu ani nemluví.

V těchto školách prospíval Henry znamenitě. Když se ho soudce ptal, proč to učinil, odpověděl: Můj úmysl byl ne raniti, nýbrž zabíti. Když pak soudce řekl, že jakživ nesoudil člověka tak bezcitného, odvětil Henry: To není bezcitnosť, to je přesvědčení, chtěl jsem pobíti měšťáků co nejvíce. Při těchto slovech stydla krev posluchačům, Henry však otázán, zda lituje ubohých nevinných obětí svých zločinů, odpověděl: Nelituji nikoho. Ku konci pak pravil: Jsem toho přesvědčení, že jen anarchisté člověčenstvu ku blahu pomoci mohou. Potlačil jsem v sobě domněnku o Bohu, jsem však povznesen také nad onu mravnosť, která se mi v mládí vštěpovala a poznal jsem, že všecky ty motivy, to jest, proč mravně jednati máme, jako jsou: povinnosť, česť, jsou klam a lež.

Henry tu veřejně pravil, že to, co se mu v mládí vstěpovalo, v životě neplatí, že panuje všade lidská ohavnosť a špatnosť.

Než nade všechny atentáty anarchistův otřásl vzdělaným světem děsný čin anarchisty Caseria Santa v Lyoně, zavraždění presidenta republiky Carnota v noci 24. června 1894. Vrah pomstil soudruhy své Ravachola, Vaillanta a Henryho, že Carnot podepsal rozsudek smrti. Jisto jest, že anarchisté neustále vyhrožovali, že se vymstí. Kdo vítr seje, bouři klidí. »Hlas Národa v čísle 175 píše: »Co mezi sebou politické strany zápasily a blátem pomluv a skandálů se potřísnily, zapustil anarchismus pevné kořeny v půdě lžiliberalismem zaseté a všeobecnou znemravnělostí zkypřené. Odstranění náboženství z francouzských škol, stálé podrývání všeliké autority v myslích lidu dovršily převratné dílo. Anarchistické atentáty jsou výstražnými signály, že stroj společnosti jest přetopen, že třeba jest politice, vychování mládeže, mravnosti veřejné, vychování občanstva a všem poměrům hospodářským dáti zdravější základy. Smrt Carnotova jest poslední výstrahou, jejíž hlas zahlaholil celou Evropou.« To přece trochu upřímně mluveno.

Podívejme se, co napsaly »Národní Listy« v č. 174. »Carnot oslavoval v 8 hodin večer skvělý zdar krajinské výstavy lyonské. A hodinu na to dýka zlosynova, vedena buď šílenstvím neb ďábelskou mstou, prokmála prsa tohoto šlechetného vlastence. Násilné přervání života Lincolnova, Alexandrova a Carnotova uspůsobila ne osobní zášť, ale demonická vášeň lidského bludu. Šílené poblouznění myslí lidských zplodilo nihilism ruský a spáchalo hrozný dynamitový attentát Gelníkova 13. března 1884 v Petrohradě na šlechetném caru. Dnes trne svět se zdrcenou Francií znovu nad děsnou propastí, jež šklebí se děsivě ze zločinu italského útočníka Santa; neboť není téměř žádné pochybnosti více, že to, co ozbrojilo ruku proti náčelníku národa francouzského, nebyla žádná msta osobní, nýbrž opět jen msta anarchismu za

popraveného Ravachola a Henryho, opět jen nový zločin onoho bludu děsného, který nakažlivou silou uchvacuje zejména na západě evropském výstřední mozky nespokojenců za každou cenu.«

»Nár. L.« vypočítávají dále zásluhy Carnotovy a praví: »Za jeho presidentství docílena konečně shoda republiky s Vatikánem, aniž potřebovala republika i jen dost málo sleviti ze svého osvětového směru u výchově národa.«

Tyto výroky »Nár. L.« jsou velmi zajímavé. Anarchismus u nich jest vášní a bludem děsným šílené poblouznění, které naplňuje výstřední mozky nespokojenců. Divím se, že »Nár. L.« nepřemítaly dále, odkud anarchism, ten děsný blud a šílené poblouznění jde. A tu si dovolím podotknouti, že »Nár. L.« jsou na nejlepší cestě k anarchismu a že ještě nedospěly tam, kam přišli anarchisté, toho jest vinou jejich polovičatosť. Kdo dále přemítá o řeči poslance Sokola, ten dospěje ke koncům, kde žije a bujní anarchie.

Kdo praví, že náboženství jest pouhou bázní v neznámou mocnosť, kdo praví, že náboženství vynašli lidé, kněží, kdo nazývá celý stav jako jsou kněži, šáliči lidu, kdo praví, že všecka víra stejná, kdo konečně praví, že i bez náboženství jest člověk slušně živ, ten nutně musí přijít k závěru, že člověk nejvyšším pánem, že nemusí uznati nikoho. Není soudce věčného, není po smrti soudu, není spravedlnosti trestající ruky Boží, každý jest papež a král. Toť učení anarchistů a to jest pouhý důsledný závěr z učení pánů svobodomyslných.

»Nár. L.« zovou anarchii šílenstvím. My klerikálové pravíme, že je anarchie pouhým nutným výsledkem liberálních náuk, posmívání se a zlehčování víry a kněžstva, které soustavně provádí velcí páni z tábora svobodomyslných.

Že liberální náuky vyvolaly socialism a důsledně anarchism dotvrzuje i jiný svědek: Strany

liberální měly téměř ve všech zemích převážný vliv, tento proud stoupá tím více, čím více na druhé straně mohutní pravý opak, socialism a dospívá v anarchism. (Krejčí str. 22.)

Ve Francii jest důkaz toho proveden nad slunce jasněji. Zde lid vidí, kterak spravedlnost od moderního státu šlapána, zřejmě zneuctěna. Zde lid olupován o tisíc millionů ničemnou panamskou společností, na jejichž krádežích brali podílu nejpřednější mužové republiky. Tatáž republika vyhnala z klášterů sestry, z nemocnic milosrdné jeptišky, vyhnala mnichy, uzavírala do vězení kněze, vyloučila ze škol, z veškerého veřejného státního života náboženství. Co kdo seje, to klidí.

Lid vidí, že ti, kteří mají bdíti nad spravedlností, jsou první, kteří si ze spravedlnosti posměch tropí. A proto bujní anarchie. A nebude dlouho trvati, rozšíří se též i u nás.

To jsou konce, kam nutně vede osvětářská a rozumová snaha pánů svobodomyslných, činiti si posměch z kněze, z víry, z Boha. Ten pán, který má boha v kase, je dobře na tom. Lid ale, který nemá nic, co by ztratil, vrhne se vášnivě na ty, kteří dobře žijí, a činí to proto, poněvadž právě od těch velkých pánů tak jest vychován.

Účinky beznáboženské školy jsou ve Francii přímo děsné. Hned po zavedení její ozýval se nářek na rychlé pustnutí mládeže. V r. 1886 bylo před soudy francouzskými pro zločiny obžalováno 23.000 dětí, v r. 1887 již 27.000 dětí, v r. 1889 již 38.000 dětí.

Od r. 1889—1891 zatčeno v Paříži 53.000 dětí pod 16 let starých pouze pro zločiny nemravnosti. Roku 1892 bylo ve Francii od dětí spácháno 115 vražd a 4213 těžkých poranění. (»Dělnické Nov.« č. 17. r. 1894 článek: Bankrot beznáboženské školy.) V Berlíně a ve Vídni jsou případy samovražd žáků a žakyň pro nešťastnou lásku.

Moderní škola jest hlavním spolučinitelem vedle rozhárané rodiny na spustlosti lidu. Sám liberál purkmistr města Vídně dr. Grübl stěžoval si při banketu o jeho volbě, že mizí více mezi lidem spokojenost, poctivost, pracovitost, že mizí v lidu i ideály, to jest vyšší myšlénky a tužby, než to honění po mamonu. Učitel dostává do třídy vždy více nevděčného materiálu, zanedbaných dětí a neví si s nimi rady. Aby ale žádali učitelové o tu starou kázeň, aby dítky braly podílu též na cvičeních náboženských, aby učení a život se shodovalo, o to žádati nechtí. Bojí se domnělého panství kněžstva nad školou. Bojí se, jak se vyjádřil na schůzi jistý učitel v Křinči, aby učitelové nemuseli zase líbati kuchařkám ruce. Já však mám z kruhů učitelských o nynějších poměrech ne příliš lichotivé zprávy.

Učitel poctivý a snaživý, který se mnohdy lopotí na venkově celou řadu let, nedostane nyní lepšího místa, když si nenakloní místní školní radu a celou řadu místních velmožů. Protekce hraje při obsazování míst učitelských jako všude jinde tu největší úlohu. Tak mi pravil jistý učitel: Vyučuji již 20 let, mám od inspektora pochvalných uznání několik, jsem starostmi již dost shrbený, ale vždy, když žádám, obdrží místo mladší. Inspektor, když si stěžuji, krčí ramenoma a říká, že byl pro mne. Z toho jde, že v kruzích učitelských panuje veliké obcházení a utírání klik všelijakých potentátů a konečně i udavačství, aby jeden druhému lepší místo urval. Jindy měl učitel jednati s intelligentním člověkem, s knězem, nyní musí jednati třeba se židem a to velmi často.

A nebo napodobme křineckého řečníka: jindy líbal prý učitel ruku kuchařce a nyní třeba židovce. Já nevím, co je výhodnější.

Nechci tady rozebírati otázku školskou, není to účelem mým. Chci jen tím ukázati na ono ne-

dorozumění a někdy i nepřátelství, které jest mezi stavem duchovním a učitelským, z kterého jen plyne oběma škoda a škoda veliká z toho lidu. Zhoubný vliv tohoto rozporu na mládež jest očividný.

Časy se ovšem valně změnily. Nyní se často stane, aby sešedivělý kněz hluboce se uklonil sotva z ústavu vyšlé učitelce, aby ta mu sotva blahosklonně poděkovala, pýcha ta v lidu zvaná kantorská velmi bujní v řadách učitelstva.

Dříve mezi lidmi a jednotlivými stavy byla shoda a přátelství, nyní panuje pýcha, nevšímavost a nepřátelství. A tato jest také měřítkem našich společenských rozháraných poměrů.

Aby se nám nevytklo, že snad straníme a zlehčujeme nynější moderní školu, uvedeme slova »Času«, který si patrně klerikální školu nepřeje. »Čas« píše v č. 25. r. 1894 o útrapách učitelstva pod vedením byrokratickým. Učitel Mašín v Čáslavi byl na žalobu jistého otce dán do vyšetřování u zemské školní rady. Učitel ten jednal správně, měl všecky důkazy svého jednání. Vyšetřování to ale náramně dlouho se vleklo. Průběh vyšetřování zvláště bezohledné počínání okresního inspektora působilo na mysl ubohého učitele tak, že zšílel. Okresní školní rada čáslavská uznala 17. dubna, že učitel zcela správně jednal, ale osvobození to přišlo pozdě. Již 19. dubna v pražském ústavu choromyslných po nesmírných duševních mukách Mašín zemřel, zanechav vdovu s pěti nezaopatřenými dětmi.

Netajme se, že učitelstvo samo nynějšímu způsobu vedení školských věcí vydatně napomáhá. Jedna z nejhroznějších vášní člověkových — žízeň po panování a moci nad spolubližními — svádí právě v učitelstvu mnoho jednotlivců k neřestem proti vlastnímu stavu. Známe případy, že touha po ředitelství mnohé v mladších letech odhodlané

a statečné lidi zohýbala po čase jako třtiny kolísavé a jako slak plazivé, že mnozí rebelanti, stavše se řediteli škol, provozovali všechny ty zevnější požadavky proti svým někdejším kollegům ještě hůře, nežli bývali ty, které dříve sami proklínali; že mnozí svobodomyslníci stali se postrachem svých podřízených.

Veřejnosť naše ze své vlastní vůle poskytuje učitelstvu málo ochrany, zejména i strana svobodomyslná zapomíná na učiněné sliby a nechává učitelstvo na holičkách.« Tolik píše »Čas« a my k tomu žádných poznámek učiniti nehodláme.

Z toho jen vidíme, že naše učitelstvo vlastně jest obojživelníkem. Ve schůzích a na venek velebí novou školu, uvnitř a potají sténá pod jejím jařmem. Slepě musí poslouchati státních dozorců, ve své existenci úplně na nich závisí. Spravedlivý učitel nedodělá se uznání, vlastní jeho soudruhové z povolání ničí ho udavačstvím a podobnými zbraněmi. To jsou ovšem tajné nemoce učitelského stavu, o kterých veřejnosť málo sice se dozví, které ale tím více sežírají zdravotu učitelského stavu, vychovávají v jeho řadách prodajné lidi, špatné karaktery. My katolíci nepřejeme si, aby učitel byl poddaným kněze, to jest licoměrná, drzá lež, která se v novinách a ve schůzích roztrušuje, jestli že prý se zavede škola náboženská.

Ačkoliv mám zprávy z učitelských kruhů, které dokazují, jak učitelstvo jistého okresu spokojeno bylo pod inspektorem knězem a jak sténá nyní pod inspektorem světským, přece liberální učitelé neustále zažehnávají školu náboženskou, aby prý učitel neposlouchal pak kněze.

Nuže, my katolíci pravíme, že my si sami toho nepřejeme. My pouze chceme, aby kněz měl jemu patřící přední vliv na mládež, na výchovu její, aby měl právo zhoubně působící vlivy na školu a náboženskou výchovu dítek odstraniti, aby ná-

boženství bylo prvním a posledním v učení, aby veškeré učení s náukou Kristovou se shodovalo, aby především dítě vedeno bylo k životu křesťanskému, ctnostnému, zbožnému i ve škole. Aby ta stará kázeň, u našich předků osvědčená, ve škole panovala., aby metla nabyla svého dřívějšího práva. A proč to chceme?

Poněvadž nezvratně vidíme, že mimo rozhárané rodiny moderní škola jest spoluvinna na pustnutí a sesurovění lidu.

Na učitelském sjezdu v Příbrami mluvil pan Zvoníček následovně: »Pro nás učitely nejdůležitější otázkou v době nynější jest zajisté postavení dítěte ve společnosti. Stopujíce cenu a osud dětí v dějinách, seznáme, že dle ceny a osudu dětí dá se stopovati nejen pokrok lidstva, ale i zároveň postup jeho mravnosti. Jaká tu propasť mezi názory doby staré a doby nové. Pohané házeli děcka na výšiny Taigeta nebo do vln Tibery. Dítě tu nemá ceny, ani práv svou osobností.

Právo slabých neuznáno. Tu přichází v daleké Judeji Kristus, Syn Boží, a volá: Nechte maličkých přijíti ke mně. Hlásá božský zákon lásky. Cena osoby lidské stoupá a nejvýš co maják zářící stojí bytosť nedotknutelná, nevinná, která slovy božského Vykupitele: Cokoli učinili jste jednomu z nejmenších těchto, mně jste učinili, posvátnou osobou se stává. Od dob Kristových stoupá cena dítěte a tím zároveň i pokrok vzdělanosti i humanita. (Pane Sokole, co tomu říkáte? Nezahanbuje Vás Váš pan kollega a nezastiňuje Vaši řeč v Chocni? Poznámka spisovatele.)

Dnes zdá se, že v naší moderní době o děti dobře postaráno. Nuže, nechť společnosť slyší hlas náš, hlas vychovatelů mládeže a tu pravím: Byla-li kdy závaznosť a povinnosť společnosti k dítěti — a to mám hlavně na zřeteli — k dítěti opuštěnému aneb mravně zanedbanému nutná, je dnes v těchto

bídných a stísněných poměrech mnohem nutnější, ano dím pro dobro a pokoj příštích dob nejvýš závažnou.

Na jedné straně stoupá volnou konkurencí osobní zisk ničící malé samostatné existence, co zisk ten mění se v báječný přebytek, pych a famosní luxus, stoupá na jiné straně stísněnost, hlad a bída nejen hmotná, ale Bohu žel i mravní. Žena matka dohnána tu nepříznivými poměry, by výživu spolu vyhledávala, spolu vydělávala, odcizuje se rodině; otec, ten již dávno rodině odcizen, pozbyv důvěry v lidstvo a v Boha a tu onen sílící balsám v rodinách, náboženství, úplně mizí, přináší mravní stav ten nejsmutnější. A prosím, v těchto rodinách rostou děti. Co se z nich může státi, když nad nimi nemůže bdíti pečlivá ruka zlaté a dobré matičky? Co vyroste z dětí, jimž nikdo nevštěpuje lásku k Bohu, ale které ssají takořka nenávisť a opovržení ke společnosti lidské? Co z nich je, ukazuje statistika zločinců. To jsou hříchy ne jednotlivých rodin, nýbrž celé společnosti lidské, neboť příčina všeho toho jest v nezdravých a bídných poměrech společenských a spojeného s tím nedostatečného vychování dětí z takových rodin. Škola, ač se snaží ze všech sil zlo to aspoň zmírniti, nemá prostředků tak důkladných, aneb aspoň takových, jakých bychom si my učitelé přáli ku zmírnění zla, jež vyplyne z dětí mravně zpustlých, nedostává se nám prostředků, k jádru všeho zla působiti v rodinách. A přece najde se dosti naivních nepřátel školy nynější, kteří vinu smutných těch poměrů v mládeži uvalují na školu, ač sami vědí, že to, co škola za den vystaví, vinou nezdravých společenských poměrů doma za okamžik zbořeno. U nás se nikdo nestará o budoucí rekruty trestnic. Mají li se nynější poměry společenské napraviti, nutno začíti s dětmi. U nás jest bída ve všech barvách, záplava kořalky, opilství,

mravní kleslost četných tříd, prostituce! (»Nár. Listy« č. 218, r. 1894.)

Jsme povděčni panu Zvoníčkovi, že upozornil na spustlost mládeže a hrozící nebezpečí společnosti, jsme povděčni, že upozornil na rozháranost rodiny, vše to pravda. Ale nesouhlasíme s řečníkem tam kde praví, že toto zlo, množení se spustlé mládeže má pouze svůj kořen v rodinách rozháraných, a že škola za nic nemůže, že nemá prostředků, aby zlo to odstranila.

Pánové, nebuďte tak neupřímni! Vy sami nechcete ten dobrý, starý osvědčený lék — metlu — abyste osvětové a pokrokové snaze moderní školy nezadali, aby na vás nepokřikovali: hle, zpátečníci! Uznáváte spustlost mládeže a spoluvinu vaši přiznati nechcete, svalujete ji na společenské poměry a na rodiny špatné. Ne, pánové, to není pravda celá. Moderní škola, se svým učením nezávislým od náboženství, od autority Boha, spravedlivého soudce, ta jest spoluvinna, my neříkáme, že jedině vinna na pustnutí mládeže. Jako vy, pánové, pravíte, že nemůžete za spustlé děti, které k vám do školy přijdou z rodin špatných, tak máte vy na svědomí ty dítky, které přicházejí z rodin zbožných, katolických a které škola moderní zkazí.

To vědomí, které dítě ve škole má, že učitel nesmí trestati, toto vědomí stalo se na vás metlou! Vy sami mládež k tomu jste vedli, a nyni vám vyrostla přes hlavu. A tu je výmluva lehká, my za nic nemůžeme, toho jest vinna zkažená rodina. Ne tak, pane, každý svůj patřičný díl!

Moderní pokolení, které odrostlo v moderní škole bez kázně a bez Boha, začíná již panovati. Již otcové mladí, vychovaní v této škole, mají dítky, vštěpují svým vlastním dětem vzdor a nenávist k učiteli, nedej se trestati, víš, on (učitel) nesmí na tě sáhnouti. Děti stávají se neobyčejně

drzé, záhy přezralé, nejeví k nikomu úctu. Pozorujeme v nich neobyčejně brzo touhu po požitcích. Dnes s úžasem pozorujeme, že právě mládež škole sotva odrostlá neobyčejně dychtí po radovánkách, zábavách, tančírnách. Nerozumné matky samy posílají sotva škole odrostlé děti bez dohledu do tančíren.

V masopustě r. 1894 konalo se v Praze a v policejním obvodu plesů a tanečních zábav se vstupným 249, tanečních zábav bez vstupného 493, celkém 742 plesů a tanečních zábav. Poněvadž tento masopust netrval ani 5 neděl, připadlo průměrně na každý den asi 20 plesů a tanečních zábav. To jsou ovšem zábavy veřejné, soukromé tu nepočtěny. (»Naše doba«, seš. 9. str. 716, roč. 1894.) Škoda, že nemáme výkaz tanečních zábav pro celé Čechy. Tu bychom se zhrozili.

Stejným měřítkem užívačnosti moderního pokolení jest množení hostinských živností. V roce 1892 bylo v Čechách 30.241 výčepů kořalky, na Moravě 11.476. Jedna kořalna v Čechách připadne již na 193 obyvatelů, na Moravě na 200. Jak jinak si počínají v Německu. Tam odpírají obce koncesi hostinskou. Tak v kraji Gelsenkirchenském připadal 1 hostinec na 129 obyvatelů, loni již na 369. Roku 1879 byla jedna kořalna pro 4.700 lidí, v loni již pro 10.800 lidí. (»Čas« č. 32.) U nás udílejí obce kořalny židům, hostinské živnosti lidem ziskuchtivým, nepočestným a ničí tak vlastní svůj lid. Jsou obce, že skorem každý pátý a třetí dům je hospoda. V těchto krčmách a lihem zapáchajících místnostech ubíjí se mladší pokolení na zábavách tanečních a nočních hýřeních. Zde se odcizuje mladík svému povolání, zde se učí hýření utrácení a odcizuje se naprosto rodině. Zde se vyškolují sotva škole odrostlá děvčata pro hanebné řemeslo prostituci. Většina padlých děvčat zkazila se na zábavě taneční. Zde se naučí mladík vyse-

dávati celé večery a promarniti svůj vydělaný groš. Když se ožení, nepřivykne životu rodinnému, žena a děti hynou v bídě, muž v hospodě utrácí, nechce odvyknouti, čemu v mládí přivyknul.

Jest to veřejná licoměrnosť, svalovati vinu s moderní školy, která svým učením hmotařským přispívá na zdivočení lidu, na rozháranou rodinu a zpuchřelé společenské poměry, jak to páni v Příbrami učinili. Než komedie šla ještě trochu dál. Pan Ludvík Strahl vzpomínal katolického sjezdu v Brně a praví: Na sjezdu tom učiněn pokus, jakoby si toho lid sám přál, aby vrátily se doby, aby stav náš byl jako pastorek. Nejsme velebiteli zákonů školských z r. 1869, cítíme, že namířeny jsou proti čelu tohoto království a musíme usilovati, aby zrušen byl nezpůsobilý dozor církve nad školami. Nebylo školství zbědovanějšího, nebylo učitelů ke kulturnímu snažení netečnějších, než za dob církevní vlády. A lid náš, jenž měl smysl raziti cestu pokroku i osvětě, tento lid že by měl na sklonku 19. století vraceti školství de pastoušky? Zavésti z ústavů učitelských semináře? Učiniti učitelstvo závislé na lidech, kteří s ním nesmýšlí upřímně? Škola klerikální nesměla pěstiti karakter. My zůstaneme při praporu osvěty a vlasti. (»Nár. Listy« 10. srpna 1894.)

To přece je od plic. Na sjezdu brněnském mluvil o školství dp. Pohunek, a vytknul moderní škole, že má mládež vychovávati, vésti k cíli a že neví kam. Největší moderní paedagogové neuznávají posmrtný cíl člověka, čili, jak mluvil pan Strahl, my stojíme u praporu osvěty.

Právě tím způsobem pěstí moderní škola v dorůstajícím pokolení příchylnosť k požitkům, touhu po bohatství. A to páni neradi vidí, když se pravda veřejně vytkne. Místo aby se poctivě k vadám moderního školství přiznali, utíkají se k vědomým licoměrnostem a k tupení dřívějších dob.

Kdo jest původcem školy? Proč stojí stará škola u kostela, u farního domu? Poněvadž církev ji zřídila. Věříme, že byla chudičká, prostinká, ovšem nestála tolik peněz, jako nynější paláce, které na obce uvalují notná břemena dluhů. Věříme, že učitelstvo nerado by z těchto paláců na útraty poplatníků vystavěných se stěhovalo do chudobné pastušky ne však k vůli mládeži, nýbrž k vůli s o b ě. Jest to hanebné podezřívání sjezdu katolického v Brně, že by některý řečník byl v tom smyslu mluvil, jest to obvyklé drzé šálení veřejnosti, kterého se zde sjezd učitelský v Příbrami dopustil. Každému je volno přečísti si řeči v Brně proslovené a porovnati dryáčnický výron pana Strahla.

My katolíci toužíme po oné výchově, která v těch pastouškách se pěstila, ve kterých se vychovávali naši zbožní předkové, buditelé a křisitelé našeho národa, neunavní a svědomití vlastenci, my katolíci zavrhujeme moderní školní paláce, ze kterých vychází zvrhlé, sobecké, hýřivé a nestatečné pokolení, které nezná ani bázně před Bohem ani kázně před lidmi.

Nebylo školství zbědovanějšího než za dob církevní vlády. Věřím. Tehdáž byli staří učitelové v kabátě ošumělém, v jizbě chudičké a snášeli chudobu tu z lásky k dětem.

Nevím, zda by jedinký z pánů v Příbrami schopen byl těch útrap, jako staří učitelové. Tenkráte ovšem církev nevybírala ročně 10 mil zl. daní na potřeby školské. Výdaje na školy pro království České se uhražují daněmi. Dokud škola byla pod správou církevní, dotud nebylo školských daní, zemských a obecních školských přirážek. R. 1871 brali učitelé z daní zemských 2,330.000 zl. služného, r. 1889 činilo vydání školské pro Čechy již 6,394.000 zl., nyní již přes 10,000.000 zl. ročně.

To pánové umlčujete a předhazujete škole za vlády církevní zbědovanosť. Proto buďte zticha a neumlčujte ty oběti na daních, kterých poplatníci pro školu nynější nésti musí.

VIII. Bohatství duchovenstva a bohatství moderních kapitalistů.

Jest zvláštním znakem nynější společnosti, že v největší nenávisti jest u zkaženého lidu majetek kněžský. Čím to? Zcela jednoduše. Liberálové a židé v novinách neustále píší o báječném bohatství duchovenstva a praví: vidíte, nic nedělají a dobře se mají. A vskutku se podařilo našim svobodomyslným a židákům, že lid nenávidí nejvíce majetek kněze.

Jistý kněz mi vyprávěl, že když chodíval v jistém předměstí pražském, kde nejvíce té chudiny bydlí, že často zchátralí dělníci před ním okázale odplivli a sprosté nadávky vyslovili. Tak se dělo v letech 70tých, kdy panství židů a svobodomyslných bylo na vrcholu slávy, mnoha kněžím. Jest to úkaz náramně povážlivý, svědčící o zdivočilosti lidu. Jsem přesvědčen, že ten, který kněze veřejně zhanobí, před vypaseným židem, na kterého on i jeho žena a děti se drou, smekne uctivě klobouk. Kněze ale, kterého ani nezná, který mu jakživ ničím neublížil, zhaní. To jsou výsledky soustavného tupení kněžstva v novinách, zlehčování náboženství ve školách a zanedbávání náboženského života v rozháraných rodinách. Svedená a zle uštvaná chudina závidí knězi jeho domnělý majetek, majetek ale těch, kteří právě chudinu vydírají, nevidí a nezávidí. Nuže, podíváme se na to domnělé bohatství kněžstva.

Když prohlédneme celou lidskou společnosť vidíme ohromná bohatství v rukou málo jednotlivců a celé milliony ostatních lidí nemají majetku žádného. Kterak se takový stav věcí vyvinul, o tom nás právě poučuje věda sociální, která nám objasňuje, jakým způsobem novověká bohatství vznikla. Dle výkazu anglického spisu: »Millionáři a jak se jimi stali«, bylo r. 1884 těchto 12 na světě nejbohatších lidí: Američan Jay Gould měl tehdáž 1.400 millionů franků, zbohatl dolováním zlata, stříbra, stavěním dráh. M. Mackay, dříve sklepník, pak majitel zlatých a stříbrných dolů měl 1.200 millionů. Londýnský Rotschild 1.000 mil. Američan Vanderbillt 700 mil. Pak jest ještě osm Angličanů a Američanů, kteří mají po 500 millionech. Potom vypočítává spis 700 millionářů v Anglii a Americe, kteří mají po 100 millionech fr. Millionáře s jměním menším než 25 millionů fr. spis nečítá. Od těchto dob bohatství tato náramně vzrostla. Majetek čtyř domů Rotschildů obnáší dle Drumonta 60 milliard, t. j. 60.000 millionů franků. (Frank přes 40 kr. r. č.) Jmění Rotschilda v Paříži obnášelo r. 1875 celkem 1.000 millionů, nyní má již 10.000 millionů, za ten čas se toto jmění stalo desetkrát větší.

Dle »Reichsanzeiger« (roč. 1892) má Prusko 8500 lidí, kteří mají více než 36.000 marek ročních příjmů.

V celém Prusku jsou	2,	kteří	mají	300	mill.	m.	jmění,
	1	»	»	100	»	»	»
	1	»	»	80	»	»	»
	8	»	»	50	»	»	»
	23	»	»	30	»	»	»
	1785	»	»	5-10	»	»	»
	6700	»	»	1-5	»	»	»

Celkem má tedy Prusko 8 000 millionářů.

Jelikož ostatní státy k Německu patřící v tomto seznamu nejsou, může míti Německo asi 16.000 millionářů. Největšími jsou frankfurtský Rotschild

a berlínský Bleichröder, oba ovšem židé. Mnoho-li mezi těmi millionáři je židů, ovšem nevíme, ale zajímavé by věru bylo zvěděti.

Celé Německo čítalo r. 1890 skorem 50 mil. obyvatelů. Veškeré jmění celého Německa se páčí na 160 milliard fr. Z toho připadá na všecky millionáře přes 40 milliard. Porovnejme: 18.000 lidí má $^1/_4$ veškerého jmění a 50 millionů má ostatní $^3/_4$! Vezměme průměrný počet. Na jednoho z těch 18.000 millionářů připadá průměrně přes 2 milliony franků a na jednoho z těch 50 millionů obyčejných smrtelníků v Německu připadá 2.400 fr., což dá roční příjem po 4% celkem 96 franků, co stačí asi na brambory a na sůl, kdežto každý millionář má průměrně přes 80.000 franků ročně, čili asi 35.000 zl. rakouské měny ročně příjmů.

V Sasku je 1120 millionářů, v Lipsku 299, v Drážďanech 196, v Chemnici 61. V posledních 13 letech se počet millionářů ztrojnásobnil a roční příjem jejich se zdevateronásobnil. Všickni skorem millionáři jsou velkoprůmyslníci.

Z jakých asi lidí se rekrutují millionáři? Jsou to především židovští bankéři Rotschild, Bleichröder, Hansemann, Bethmann a jiné veličiny. Pak velkoprůmyslníci Krupp atd. Pak několik velkostatkářů jako kníže Ratibor. Nuže, rád bych věděl, mnoho-li mezi těmi millionáři je kaplanů, kapucínů, františkánů, farářů a biskupů. Já znám jen dopis kaplana Hohoffa panu poslanci Beblovi, kde mu píše, že má méně než lokaj anebo panská. (Viz R. Vrba: Hříchy společnosti.)

Jak to vypadá u nás v Rakousku? Ach o tom smutno psáti.

Nemám bohužel po ruce výkaz pana ministra financí o dani z příjmu a nevím, zda byl kde uveřejněn, jako pruský v »Reichsanzeiger«, pan ministr dr. Plener by asi toho neučinil, aby neprozradil veliké procento židovských millionářů, kteří

ovšem ku příjmům svým se ani nepřiznají, ant by museli platit větší daň. Nač by se chudáci okrádali?

Mám bohužel po ruce pouze dle Kompasu finančního seznam oněch veličin a finančních velmožů a knížat, jejichž jména jsou zapsána na burse vídeňské. Jak známo, činí obchody bursy vídeňské do roka sumu 9.000 millionů zl. Tolik peněz a cenných papírů do roka na burse se prodá a koupí. Nuže ve šraňkách vídeňské bursy jsou zapsáni: Adler und Cohn, Auspitz, Biedermann, Cohn Salo, Ehrenzweig Jaques, Elias Gebrüder, Epstein Felix, Feldmann, Figdor (dva), Freund (dva), Goldstein Alex, Gomperz, Gutmann bratří, Harvitz, Kantor, Kohn und Alter, Kohn Josef, Königswarter Mořic, Mauthner Karel, Nathanson und Kaller, Pechkranz, Pollak Julius, Pollak Mořic, Pollak Ludvík, Raitzes, Rosauer, Rosenfeld, Rosenthal, Rotschild, Spitzer, Stern. Pak přijdou všecky banky rakouské a několik křesťanů. Král finanční jest Rotschild, pak přijdou knížata Königswarter (majetkem přes 200 millionů zl.). Raitzes (přes 100 millionů, zbohatl z tramwaye, na které tolik českých otroků se lopotí.) (Rudolf Vrba: Povaha moderního kapitálu, str. 104.)

Mimo to je známo, že žid baron Hirsch okradl rakouské obecenstvo tureckými losy o 200 mil. zlatých. Marně jsem hledal na burse vídeňské kapucíny, františkány, kaplany, faráře, biskupy. A když jsem ten sbor slavných millionářů prohlížel, jejichž krásné paláce jsou vystavěné v nádherné okružní třídě ve Vídni, tu jsem mimoděk myslel, že jsem ve vysoké radě v Jerusalémě za dob Pána Krista.

Kdykoliv jedu ve Vídni kolem bursy a krátce na to kolem budovy říšského sněmu, tu se nemohu ubrániti smutnému dojmu. Na burse se hraje o jmění národů a na sněmu jsou poslušní lokajové

kapitalismu, kteří hrají smutnou úlohu politických komediantů.

Po burse přijdou banky. O těch jsme již mluvili, kdo do nich chodí, od nich žije, jsou to vesměs židé. Po bankách přijdou dráhy. Nejvýnosnější dráha v Evropě, dráha Ferdinandova, spojující Vídeň s Krakovem, patří Rotschildovi. Doly ostravské a ohromné hutě ve Vítkovicích patří též jemu. Jen tyto závody vynášejí Rotschildovi ročně přes 20 millionů zl. užitku.

V čí rukou je velkoprůmysl? Největší závody patří židům a cizákům. V Brně je 90 židovských továren na sukno, největší přádelny v Čechách patří bratřím Perucovým, opět židům. Cukrovary, od rolníků vystavěné, přecházejí do rukou židů. Žid Benies má pronajatý císařský cukrovar, který mu za celou dobu nájmu vynese přes 20 mil. zl. V čí rukou je obchod? A takových litanií bychom mohli vypočítati až do nekonečna. Zde se hromadí ohromný majetek v rukou vyvolených tříd, o kterých liberální noviny psáti nesmí.

Máme pak u nás ještě jednu třídu, velkostatkáře. Majetek jejich je půda. Známo, že velkostatky jsou zadlužené, jako naše rolnictvo a že přecházejí do rukou peněžníků, ponejvíce židů.

Nápadno je, že ohromný majetek židovských bankéřů, průmyslníků, obchodníků není znepokojován od našich svobodomyslných novin a že po majetku kněžském tyto noviny nejvíce zuří proti velkostatkům. Znám velkostatkáře, kteří vydají do roka veliké sumy peněz za práce řemeslníkům, českým umělcům. Ptejme se, kterak podporuje nás baron Leitenberger, bratří Perucové a jiné millionářské veličiny »našeho« průmyslu.

Jak pravím, není mi bohužel možno počet millionářů v naší zemi stanoviti, avšak soudný čtenář dovede sám rozpoznati, kde ta krev společenského života, peníze totiž, nejvíce proudí, kam nejvíce

teče, kam plynou milliony, kde je tučno a veselo a kde je hubeno a smutno, kam kape jen po krejcaru.

Nejzajímavější obraz skýtá nám nejbohatší národ v Evropě, totiž Francouzové. Národní jmění Francouzů se cení na 200 milliard fr. Z toho připadá na židovské bankéře 80 milliard dle udání Drumonta. Zůstane tedy pouze 120 milliard pro celý národ. Dle sčítání r. 1890 bylo ve Francii 38 millionů lidí. Připadá tedy průměrně na jednoho 3200 fr. národního jmění, čili 130 franků ročního příjmu. Pouze jediný Rotschild má 10 milliard, to jest má 400 millionů ročních příjmů. Jedinká osoba má ročně tolik, co má $3^1/_4$ millionů lidí nejbohatšího národa.

Jmění náboženských kongregací ve Francii má 400 mil. ceny. Z toho žije 40.000 duchovních, to jest na každého kněze připadne roční příjem asi 250 zl. To jest asi tolik, aby žil a nezemřel. (Viz R. Vrba: Sociálně-demokratická společnosť, str. 174.) Pařížský »Figaro« výslovně praví, že farář z příjmů, které jsou mu vykázány, žíti nemůže.

Tomu listu píše francouzský farář takto: Jsem farářem osady, čítající 180 katolíků. Takových far v jižní Francii je mnoho. Zde moje příjmy: 900 fr. státní renty, 20 fr. stola, 200 fr. od biskupa za mše, celkem 1120 fr. (500 zl.) Výdaje. Kolky 0·40 fr., služka 240 fr., daně 54 fr., almužna 100 fr. Správky na domě 50 fr., výdaje do kostela 100 fr., dohromady 548 fr. Tedy mi zbude 570 fr. Z toho se máme živiti tři osoby, já, má stará matka a služka, máme na den 1·50 fr. (70 kr.). A co, jestli kdo z nás onemocní! Tu pak bídu nelze vypsati. Ve Francii je 29.000 farářů, kteří mají ročně 900 fr., ostatní faráři, počtem 4.000, mají ročně 12—1.500, nejvýš 2.000 fr. Za to musí platit zase větší daně. (»Vaterland«, 20. srpna 1894.) To

je zajímavý obraz toho bohatství kněžstva v jednom z nejbohatších národů na světě.

Statistiku bohatství církve v Rakousku přinesl prof. dr. Schmid v květnovém sešitu »Statistische Monatschrift«, roč. XX.

Všech 33 biskupů v Rakousku má roční příjem 1,384.000 zl. Z toho připadne tedy průměrně na jednoho biskupa roční příjem asi 42.000 zl. Z toho však odpadne přes třetinu na daně.

Příjem všech 10.830 kostelů, far a kaplí v Cislajtanii obnášel r. 1890 celkem 7,790.000 zl. Na každý kostel přijde průměrně 719 zl. příjmu. Vydání činilo 7 millionů zl., čili 645 zl. průměrně na každý kostel. Z toho se platí služné kostelníka, vydání na potřeby kostela, světlo, opravy atd.

Majetek všech kostelů je 119 millionů zl. (Jediný žid Königswarter má větší jmění než 10.000 kostelů.) Příjmy všech 8953 far a beneficií činily r. 1890 celkem 9,898.000 zl. Z toho připadá průměrně na jednoho kněze 667 zl. ročně příjmů.

Veškeré jmění všech far činí 93 milliony. (Žid Reices z vídeňské tramwaye má ještě víc.)

Příjmy všech 1012 klášterů z r. 1890 obnášely 6,238.000 zl. Průměrně připadá na jednoho řeholníka 293 zl. ročního příjmu.

Veškeré jmění klášterů činí 87 mil. zl. Celé církevní jmění v Cislajtanii činí 349 mil. zl.

Přihlédneme-li k tomuto »bohatství« církve, jest štvaní plátků židovských, svobodomyslných a sociálně-demokratických tak směšné, spolu ale tak bídné, že tyto číslice zdrcují mocí lež a výmysly nepřátel duchovenstva poráží.

Jediný Rotschild má z dráhy Ferdinandovy a z dolů Ostravských 20 mil. zl. ročně příjmů, tedy dvakrát tolik, než 12.000 kněží dohromady.

Rakousko-uherská banka vyplácí svým úředníkům a akcionářům ročního služného a dividend

10 mil. zl. To jest hrstka lidí, kteří tento roční příjem požívají.

Myslím, že tato kapitola postačí, abych dokázal, kterak bezpodstatně lid knězi jeho majetek závidí, a ostatní ohromné majetky nevidí a nezná. Ku knězi každý jde, každy chuďas, chudí přátelé, všickni chtí na něm, a nikdo mu nechce dopřáti příjmů. Odkud má dáti? Advokátům platí mlčky kde kdo, ale knězi, to bolí i ten nejmenší krejcar. A přece kněz ten krejcar nenechá sobě, podporuje chudinu a chudé příbuzenstvo a tak zase ze stavu duchovního ponejvíce prospěch má ta chudina, ten proletariát.

K tomu ještě nutno podotknouti, že všecka ta ohromná bohatství vznikla v době nejnovější. Před 50 lety byli všichni tito millionářové ještě v plenkách, mnozí chodili s pinklem na zádech. Taková bohatství nejsou poctivě nahromaděna, nýbrž na útraty lidu. Oč millionáři zbohatli, o to lid schudl.

Církevní majetek jest ale již staletý, od zbožných předků našich církvi darovaný. Jest to majetek, na kterém není ani krejcaru nepoctivého. Již z toho důvodu musíme hájiti majetek církve, aby lid dovedl rozpoznati pravé od nepravého, poctivé od nepoctivého.

XI. O sociální úloze duchovenstva.

Prošli jsme několik táborů moderních vlků, kteří křičí, že nekalí vodu, že jsou přátely lidu. Všady jsme poznali, že zášť, kterou proti knězi v lidu rozsévají, má svoji příčinu pouze v otázce žaludkové. Jakmile by duchovní ke všemu darebáctví, které se na světě děje, mlčeli, pak by ne-

měli žádného nepřítele. Božský Spasitel pravil proto, že svět bude nenáviděti ty, kteří budou hlásati Jeho náboženství.

Jako nenáviděly slepě mocné třídy židovského národa Syna Božího pro pravdu, kterou jim neohroženě kázal, a pro veřejné pokárání, kterého se fariseům vždy dostalo, kdekoliv Kristus Pán veřejně s nimi do styku přišel, tak nenávidí moderní svět katolického kněze proto, poněvadž v něm vidí hlasatele spravedlnosti a lásky k bližnímu.

Jest tedy úloha duchovenstva ve společnosti převeliká a předůležitá. Kdyby se přestala hlásati náuka Kristova, pak by společnosť lidská se proměnila ve stádo šelem, ve kterém by slabší zápasil se silnějším, až by ho pohltil. Důkaz nám podávají právě dnešní společenské poměry. Vidíme spravedlnosť pošlapanou, vidíme lid utlačovaný. Že vyčetl známý Drumont, že panamisté, bandité v poslaneckých lavicích a v uniformách vysokých státních úředníků ožebračili francouzský lid o 1300 millionů franků, proto musel utéci z Francie, aby nebyl zavřen. Nyní se velkým zlodějům nesmí nic říci. V Brně židovský obchodník oznámil konkurs, dluhy jeho obnášely 140.000 zl., to jest, okradl vědomě věřitele o tolik tisíc. Nedostal ani celý rok vězení. Ukradne-li chuďas kus chleba, nebo husu, prase, dostane víc.

Z toho obrázku vidíme, že spravedlnosť veřejně jest pošlapána. Takové poměry působí neobyčejně na zdivočení lidu, vědomí pro spravedlnosť se utlumuje, svědomí sesuroví. Tak vychovává společnosť sama společenské hyeny a dravce.

Slovutný P. Weiss mluvil na sociálním kursu ve Vídni 11. srpna 1894 o sociální úloze duchovenstva asi v ten rozum:

Ze všech stavů, které dříve žili, zachoval se pouze stav duchovní v celé své neporušenosti. Jako stav má proto předůležitou úlohu. Liberálové praví:

na knězi jest, aby se modlil a žehnal. Ano, pánové, naši svobodomyslní a i sociální demokraté jsou rázem pobožni, když mluví o úloze duchovenstva. Tím chtí říci knězi: neplet se do věcí jiných, především ne do našich.

Sv. apoštol Pavel praví: že vzal úřad apoštolatu na se, aby se všem stal vším. Totéž chce každý kněz, státi se všem vším. Jest přetěžko, získati si srdce všech, to nedokázal ani Syn Boží, ti mocní darebové zuřili a soptili hněvem proti Němu. Jakkoliv jest tedy úloha kněze těžká, přece zakladatel církve, Kristus Pán, založil církev pro všechny časy a zajisté nezapomněl i na časy naše, na sklonku 19. století. Proto i dnes má i musí míti církev Kristova v sobě sílu úloze božským zakladatelem jí vykázané dostáti.

Bohatým a mocným káže církev: vykonali jste sice leccos dobrého, ale to vše nestačí. Ne to, co jen chcete, nýbrž to, co konati máte, ne to, co je na vůli vaší, nýbrž to, co žádá spravedlnost konati musíte.

Chudině a utlačovaným káže církev: Syn Boží nám přikázal ujímati se práv chudých; cožkoliv jste učinili jednomu z nejmenších mých, Mně jste učinili. Avšak nesmíme žádati, co bychom si přáli, nýbrž jen tolik, k čemu po spravedlnosti oprávněni jsme.

Za našich dnů, kdy pozorujeme, kterak namnoze spravedlnost jest zanedbávána a kterak proto na druhé straně mravy lidu divočí, žádosti a nároky jeho rostou, jest třeba světu hlásati křesťanskou pravdu a spravedlnost, hlásati nerozborné pravdy sv. evangelia. Strážkyní těchto pravd jest katolická církev, hlasatelem jejich jest katolický kněz. Ani věda, ani umění, ani novověké vynálezy, ani statistika, ani věda sociální nás nespasí. ale evangelium jediné nás spasit může.

Proto jest jednou nejdůležitější společenskou sociální úlohou kněze: kázati světu, co nerad slyší, božské učení Kristovo.

Nejhlubší účinek mají božské pravdy učení Kristova na mysl dětskou. Dítě jest nezkaženo, duše jeho jest voskem měkkým, do kterého se dají vrýti vznešené pravdy. Jest tedy působení kněze jakožto katechety na mládež vyučováním katechismu a vedením mládeže k životu křesťanskému nesmírně důležito. Komu mládež, tomu budoucnost.

Kněz má působiti k tomu, aby pravda, kterou káže slovem, v lidu stala se skutkem. To právě jest známkou nynější společnosti, že celé vrstvy a právě ty mocnější a bohatší lidé v životě předpisů náboženských nedbají. Především jest třeba, aby otec rodiny byl vzorem v rodině v konání náboženských povinností.

Rodinný život jest nyní hrozně rozháraný. Muž sedí celé večery v hostinci, doma se nejvýš nají a odejde a pak se doma vyspí. O rodinu se nestará. Aby strávil svůj čas po práci doma, u své ženy a dětí, aby především v neděli a ve svátek jí se věnoval a nevyhledával společnost v různých spolcích, klubech, to by byl ohromný obrat k lepšímu.

Kdyby kněz dokázal, aby sedlák, čeledín, měšťan, řemeslník zůstali doma a nechodili do hospod, takový kněz stal by se největším dobrodincem svěřené mu obce.

Seznal jsem ve Vídni kněze Čecha, který mi vyprávěl, kterak zubožené dělnické ženy k němu přicházejí a bídu svoji vyličují: Ach, velebný pane, kdybyste viděl, jakou já mám bídu doma, můj muž jen utrácí, chytá se těch spolků sociálních demokratů, vysedí celé večery v hospodách a domů nepřinese mně a dětem nic. Já musím praním a

posluhováním lidem se živiti, abychom nezemřely hlady.

Takových ničemů jest nyní strašné množství. To jest ta armáda zlotřilých moderních proletářů, kteří volají ve schůzích po emancipaci ženy, sami ale v životě nechají se jako bídácké skety od ženy zubožené živiti.

Kdyby muž věnoval se řádně rodině, staral se o výživu ženy a dítek, pak by i kázeň dětí byla jiná.

Kázeň dětí? Co je to? Tu skorem již neznáme. S kázní nad dětmi sloučena by byla mravní zachovalost dorůstající mládeže, pak by i naše dcerky v útlém mládí 14—18 let nestaly se obětí hanebné prostituce.

Veďte mládež k cudnému životu a máte sociální otázku rozřešenou.

Veďte mládež k jednoduchosti, k spořivosti, k spokojenosti a nebude žádných anarchistů ani podvratných živlů vůbec.

Povinností kněze jest nejen kázati o spravedlnosti, nýbrž i o dobročinnosti. Naše pokolení honosí se humanitou, t. j. láskou k bližnímu. Víme, jak to s tou láskou nyní dopadá. Když nezískáme boháče pro náboženské povinnosti, získejme ho alespoň pro dobročinnost, aby se vyplnila na něm slova písma sv.: almužna přikreje hřích. Boháči mají hříchů až dost. Pán Ježíš přikázal svým sluhům, aby byli apoštoly míru a pokoje. Kněz má usmiřovati, mírniti, upokojovati ty velké i malé, a kdyby tak nečinil, svět by se zbortil. Na knězi jest, aby chudým jho bídy zlehčil, na něm jest, aby mocným a bohatým do svědomí mluvil, že jen tenkráte právem svého bohatství užívají, pakli ho užívají k veřejnému dobru blaha lidu.

To jsou v přední řadě povinnosti stavu kněžského. Každý kněz, který je svědomitě koná, plní tím svou společenskou úlohu. Že často výsledek

jeho námahy takořka pod rukama mu mizí, že nevidí ovoce své práce hned, nesmí jej na duchu malomyslným činiti. Někdo se ujme padlé dívky, a stará se o to, by čestně se uživila. Dobře učinil, spasil duši. Když ale kněz dívku v dětsví náboženství učil, že ona dorostši nástrahám nepodlehne, tu nikdo chválu knězi neskládá, ani mu neděkuje. Nestarejme se tedy o výsledky brzké, čiňme, co stav náš žádá. Úlohou kněze jest tedy, povinnosti svého stavu plniti a tím již vyplňuje poslání své plnou měrou ve společnosti lidské.

Angličan Stead, novinář, vydal knihu, co by asi Spasitel činil, kdyby dnes na zemi působil a praví, že by byl žurnalistou. O nikoliv, činil by totéž, co tehdáž činil, kázal by, napomínal, pomáhal, těšil, léčil, kázal by světu evangelium, a proto poručil apoštolům činiti, co On činil. A to do dnes povinností každého kněze. Jestliže pak čas dovolí, tu i mimo řádné své povinnosti kněz má státi na stráži jako přirozený rádce a vůdce lidu. Tolik P. Weiss.

To jsou povinnosti mimořádné, které mu ukládá dnešní doba. Ne vždy jest knězi možno o věcech blaha duševního a hmotného se týkajících kázati v kostele, mluviti před dětmi ve škole. Společenské naše poměry jsou tak zauzleny, zlo ve společnosti tak mnohonásobné, že nestačí pouze plnění povinností řádných.

Naše moderní doba vyžaduje zvláštních zbraní na obhájení křesťanské pravdy. Kdežto dříve život neskytal tolik nástrah ctnosti, jest nyní na všech stranách takových nástrah až hojnosť.

Abychom nemluvili již o věcech známých, použijeme slov od liberálů tak nenáviděného biskupa Brynycha, který případně označil zbraně, kterými nutno poklad víry hájiti.

Proti novinám musíme rozšiřovati noviny katolické, proti knihám knihy, proti spolkům spolky.

My katolíci musíme využitkovati právo shromažďovací a právo: každému občanu volno jest mínění své slovem i tiskem šířiti v mezích zákonitých.

Vidíme, jak zimničným chvatem obzvláště sociální demokracie pracuje, by získala přívrženců. Úžasná jest přímo činnost spolků sociálních demokratů. Ve Vídni jest 200 spolků sociálně-demokratických se 42.000 členy. Tyto spolky odbývaly r. 1893 celkem 980 schůzí.

V Čechách čítá plzeňská organisace 47 spolků sociálně-demokratických. V posledních dvou letech odbývaly tyto spolky 460 schůzí. Liberecký spolek »Vorwärts« pořádal za 2 léta 320 veřejných schůzí! Pravíme, tento jediný spolek.

Organisace v Ústí nad Labem má 13 spolků a pořádala r. 1893 přes 100 schůzí.

Vídeňská »Parteileitung« přijala od chudého dělnictva 7880 zl. Z toho vydala:

na agitace . .	2.247 zl.
na soudní útraty	971 »
na služné . . .	1560 »
cestovné . . .	720 »

Co zemské a okresní organisace od soudruhů vybraly, není spočtěno a obnáší zajisté mnohem více. Tak se činí dělnictvo. Nešetří ani toho krvavě vydělaného krejcaru, aby snahy sociální demokracie se šířily. Víme ovšem, že je svedeno. Z peněz těch žijí dobře redaktoři sociálních plátků a náhončí. Jsou to obyčejně darebové, kteří se poctivé práce štítí a žijí z peněz jimi balamuceného dělnictva. Kterak se páni liberálové tuží državu svou si uhájiti, ví, kdo čte jejich noviny. A my katolíci? Konáme sice něco, ale to všecko jest ještě málo, málo.

Učme se od nepřítele.

Doslov.

Z našich úvah jde na jevo, že náboženského přesvědčení v lidu ubývá, že následkem toho štvanice, nenávisť, opovrhování knězem mezi lidem se šíří. Duchovní tím ovšem také trpí, jeho život jest pln hořkosti a mnohý předčasně, následkem duševních útrap, zemře. Avšak zjevy ty mají jiné smutné následky v zápětí. Tam, kde lid již tak dospěl, tam jest jisto, že poměry ty dlouho nepotrvají. Jako v sopce uvnitř to vře a k výbuchu se připravuje, zvenku není ještě ničeho viděti, až teprv zhoubný plamen vyrazí, tak i naše nynější společnosť podobá se sopce, ve které to vře a k výbuchu se chystá.

Takovým jistým znamením, jako podzemní rachot uvnitř sopky, jest soustavné štvaní proti náboženským pravdám, zlehčování náboženského života, tupení duchovenstva.

U nás pak Čechů jest tento zjev ještě více povážlivý. P. Weiss pravil ve Vídni, že jedinký duchovní stav se zachoval v neporušenosti. Pravdu mluvil.

Šlechta vymřela, schudla, měšťanstvo, řemeslnictvo z měst zmizelo, rolnictvo zadlužené volá o pomoc. Všecko hyne, naříká. Pouze kněžský stav zůstal nedotknut pohromami časovými, on to byl, který odumřelý a ztýraný národ český probudil k novému životu. Bez těch kaplanů a vlasteneckých buditelů kněží by národ český nebyl tím, čím je dnes. Sotva však jsme se trochu k světu přihlásili, již také se dostavili hrobaři, kteří nám Čechům kopají hrob, abychom si mohli po práci pěkně ulehnouti. Ale nejnebezpečnější hrobaři nejsou ani Němci ani Židé, nýbrž my sami.

Nemáme poctivých vůdců národa, naši politikové jsou mužové naplnění osobními ohledy, kteří pro sebe a k vůli sobě zapomínají na celek. Proto jest naše politika tak zbědovaná, na venek chlapecká a uvnitř bez veškerého účinku. A to vše: není poctivosti!

Aby se zakryly tyto trhliny, vede se boj v novinách, ve schůzích, všude proti klerikálům, staročechům. Co se takto mezi sebou pereme, nestarají se náčelníci národa ani v nejmenším o duševní a hmotné potřeby lidu. Náš venkov, náš lid jest naprosto neuvědomělý, hyne. Řekne-li něco kněz, slovo jeho neplatí, inu poněvadž ho páni v novinách a ve schůzích zakřikují, že má právo mlčet.

Nejzajímavější knihou jest bez odporu kniha pozemková, která je u každého okresního soudu. Listy těchto pozemkových knih by nám mohly vypravovati, jací jsme chlapíci. Vyprávěly by nám, mnoho-li lehkomyslných sedláků dohospodařilo, řekli by nám, do jaké ruky přišla ta naše půda od let šedesátých. Tyto knihy by nám vysvětlily, mnoho-li domů v městech přešlo do rukou židů. Ve středověku byly čtvrtě židovské, Ovšem tehdáž žili samí zpátečníci a tmáři. Tehdáž naše měšťanstvo bylo stavem, který na sebe dbal a se podporoval.

Nyní čtvrtě židovské přestaly, pokročili jsme. Ze čtvrtí židovských židé dávno se již vystěhovali a mají nejkrásnější domy a obchody v ulicích nejživějších a nejhlavnějších. V Praze pouze na Novém a Starém městě, tedy pouze ve dvou čtvrtích jest přes 1600 židovských obchodů. V těch úzkých, špinavých a smrdutých ulicích dřívější židovské čtvrti bydlí nyní ožebračený křesťanský proletariát. V č. 28. »Vyšehradu« r. 1894 čtu následující dodopis z jižních Čech: Ve vesnici poměrně zámožné

usadil se žid. Jeho majetek mimo ženu a dítě byl neveliký ranec. Vesnice se mu líbila, usadil se tu a vedlo se mu dobře. Jeho následník jest již milostpánem, a to pyšným, který pohlíží na ty, kteří jeho tátu vzali do obce, jako na dobytek.

Na jakém podkladě založen byl blahobyt toho milostpána? Na zničeném blahobytu mnoha českých rodin.

Několik rolníků dostalo se v jeho spáry, jim vypomáhal žid, sílil je kořalkou, až konečně, aby přišel k svému, zbavil je starosti o hospodářství. Když sedláky ze statků vyhnal, ujal se těch, kteří statky v kořalce propili takto: jeden z nejzámožnějších druhdy rolníků štípe u žida dříví a milostpán s chloubou ukazuje ho svým souvěrcům. Ovoce práce!

Synkové rolníků donáší ukradené obilí potajmu židům k prodeji, tak zv. »tchoře«, z toho zbohatnou značně. Sedm děvčat, která u žida v potu tváři chléb si vydělávala, stala se obětí jeho bídáckých chtíčů. Veřejná mravnosť této malé obce klesla tak hluboko, že otcové, bratří a mužové těch děvčat beze studu chodili k milostpánu na pivo a na kořalku.

To jest obrázek maličký z našeho venkova. Takový obraz skytá každá skorem naše česká vesnice. A pak se divíme, že to nikam nepřivedem. Zcela jednoduše: Jak si kdo ustele, tak si lehne.

O těchto poměrech naše noviny s »Nár. L.« v čele nápadně mlčí. V »Nár. Listech« čteme pouze o »intelligentním«, »uvědomělém«, »svobodomyslném« rolnictvu našem. Tato uvědomělosť jest: čtu »Nár. Listy«, věřím v Grégra, chodím k židovi na kořalku, v neděli sedím v hospodě, po případě pracuji na poli, když příjmy nestačí, vypůjčím od žida.

Všecko jde krásně. Najednou ale žid uhodí, statek přijde na buben. Žid ho koupí. Náš »uvědomělý«, »svobodomyslný« rolník pošle syna někam na řemeslo, dceru do služby k židovi, sám začne nádeničit, anebo se odstěhuje do Žižkova. Místo »Nár. Listů« odbírá »Socialního dmokrata«. Nyní jest ovšem »uvědomělost« ta tam. Teď začne nadávání a klení na společnost. Náš »uvědomělý« rolník je novým členem sociální demokracie, o které ovšem páni z »Nár. Listů« nechtí ničeho slyšet. Naši předkové nebyli ovšem pokročilí a svobodomyslní, vážili si své půdy, považovali ji za majetek svatý, nedotknutelný, který dětem zachovati a rozmnožiti jsou povinni. Chodili v neděli do kostela, žili po křesťansku, vedli děti k dobrému a ctnostnému životu. Vyhýbali se hospodám a životu prostopášnému. Za to ovšem nepouštěli do obce žida, nýbrž drželi hezky dohromady. Synové tátovi nekradli, a dcery nestaly se kuběnami mizerných židovských a jiných zhovadilých, byť i panských prostopášníků.

Jsem přesvědčen, že bychom hanbou zahořeli, kdybychom měli po ruce čísla, mnoho-li v Čechách a na Moravě rolnictva přišlo vlastní svou vinou, prostopášností o půdu a svůj majetek.

Kdo si neváží, čeho zdědil, ten o to přijde. Učme se od těch, kteří nás olupují.

Žid je spořivý, nedopřeje si piva ani lihovin, žije střídmě. Netýrá ženu, šetří ji, stará se o děti, aby měly živobytí. Zdali tak činí všichni naši otcové? O nikoliv. Kdyby nebylo lehkomyslných, prostopášných křesťanů, kteří co vydělají, prohýří a v nouzi pak žida o pomoc volají, nebylo by mezi námi bohatých židů. Ale nikdo z těch předáků našich nechce o tom slyšeti a veřejně lid napomenouti, abychom tak žili, jak náboženství Kristovo nás učí, jak kněz obci káže, která ovšem

v neděli do kostela nejde. Tam, kde se hospody naplňují, tam se kostely vyprazdňují a ovšem také kapsy.

Obrázek z našeho venkova je neutěšený, ale ještě neutěšenější jsou obrazy z měst. O tom jsme již s dostatek mluvili, kdo v městech má domy, továrny, banky, obchody. My Čechové nemáme z toho všeho nic. Náš řemeslník je proti židovskému továrníku a konfekcionáři jako trpaslík proti obru. Když náš krejčí záplatuje v zimě několik zimníků, potřebuje žid Rothberger pouze k jarní období za 200.000 látky k oblekům. To jsou ohromné obchody.

Nyní se má dokonce obchodníkům, kteří prodávají látky, dovoliti brát míru a zadávat práci.

Proto pravíme, že nemáme stavu řemeslnického, ten již vymřel. Dělnictvo v městech našich jest zotročeno v každém ohledu. Žije prostopášně, nezná rodiny, nezná pravidelného života. Následkem toho tělesně i duševně hyne. Zde již nemluvíme o svobodomyslnosti, zde v táboře dělnickém žije duch příští revoluce. Zde svobodomyslní páni advokáti nemají co činit.

Čeho si ku př. může dovoliti na českém dělníkovi židovský obchodník, uveřejnily »Zájmy dělnictva«, č. 11. roč. 1895. V Moravské Ostravě kupoval mladistvý dělník v krámě žida Borgesa spodky. Aby nebyl napálen, prohlížel si spodky řádně proti světlu. I řekl židovi, že jsou z řídké látky. Žid uchopil dělníka a odhodil mu hůl na protější stranu ulice. Dělník si šel pro hůl a vrátil se a chtěl židovi vytýkati jeho sprosťáctví. Žid však nelenil a dělníka zpoličkoval. Patrně byl hoch proti židovi sláb, hanbou a bolestí dal se do pláče a odešel.

Co říkají naši čtenáři tomuto obrázku? Kdyby

se to v křesťanském obchodě stalo židovi, pak by o tom psaly všecky noviny, pak by přišlo i vojsko a žandarmové židovi na pomoc a soud by se ujmul »utlačovaného« žida. Ale křesťanský dělník je míň než hovado.

Daleko jsme to dopracovali. Tím jsme jen chtěli dokázati, co jsme na začátku našich rozprav tvrdili, že to s námi jde s kopce.

Známá jest české veřejnosti aféra Třebenická. »Vyšehrad« v č. 28. píše o tom takto: Třebenický pivovar, který dosud byl v českých rukou, zakoupili Němci ve dražbě za 27.000 zl. Čeští boháči mají peníze uloženy na nízký úrok a přece se nepodařilo sehnati kapitál k zachování českého majetku.

Slavnosti velkolepé, schůze, tábory, při nichž se řeční a zpívá, tancuje, jí a pije po »vlastenecku« až se hory zelenají, to umíme. Složit se ale na rozumný podnik,, spolčit se k práci, na kterou se 2 i 3 židé složit dovedou, to neumíme!

Hřímáme proti vládě, vyhrožujeme Němcům zatracujeme staročechy až do stého kolena, potíráme klerikály, tu a tam si troufáme vynadat židům, ale pořád a pořád jsou to jen planá slova a jakmile má nastoupiti skutek — je po kuráži, je po chuti a vůli ku plodné práci. Sčítáme-li všecky ty obrovské ztráty posledních let, stopujeme-li na mapě ten soustavný postup německého kapitálu v jednotlivých krajích českých na rozhraní, vidíme-li ten zhoubný postup v ryze českých krajích, kde němečtí fabrikanti šmahem kupují velkostatky (př. Leitenberger koupil Lysu), aby tvořili nové jazykové ostrovy, z nichž celý kraj ovládají, vidíme-li proti té promyšlené a vytrvalé plodné, ač pro nás zhoubné práci, naši bezmyšlénkovitosť a zahálčivosť, pak opravdu bychom se zděsili budoucnosti a všecky ty krásné řeči táborů a lido-

vých schůzí mohly by v nás jedině hnus, jaký plané žvastání vzbuzuje, vyvolati.

Když budeme hospodařiti tak dál, budeme za 50 a za 100 let hotovi.

Národ ožebračený, znemravnělý, národ bez pozemků a konečně národ bez jazyka. Zničené a ožebračené střední stavy, zotročené dělnictvo, odnárodnění stavové vyšší. Jaký děsný to pohled! Tolik »Vyšehrad«.

My klerikálové vítáme s nelíčenou upřímností každý poctivý výraz přesvědčení a jsme »Vyšehradu« za tento čin povděčni. Ano zkázu hledejme v sobě. Třebenický příklad je zajímavý. Známe dobře tamnější poměry. Zuřivý přímo zápas vede se o zachování Třebenic nám Čechům. Nevím, zda zvítězíme. Prodajnost naše je příliš veliká. Mimo několik židů a odrodilců jsou Třebenice naprosto české. Řečený pivovar byl majetkem pánů, kteří pochází ze zámožné rodiny. Jak se žije, tak se skončí. Jednou se přijde na dno kapsy. A tak i třebenický pivovar octl se na bubnu, ač po dlouhá léta majitelé pod neustálými exekucemi pracovali.

Chceme-li se ubrániti přívalu germanisačnímu, jest třeba, abychom začali nejdříve u sebe, abychom se učili té nejprvnější ctnosti: spořivosti.

Žid otec vychovává synky své prakticky. Ukazuje mu z mládí cenu peněz. Za zlatku zotročíš si křesťana, který ti nejméně dva dni pracovati musí. Naši otcové nehledí synky a dcery ku spořivosti vésti, jak to činí židé. A tím nad námi vítězí. Jak těžko se vydělá nyní ten nuzný krejcar, mnoho potu a práce na něm lpí a přece jak veliká část našeho dělnictva prohýří mzdu svou v krčmách. Toto dělnictvo nemá rodinného života, žena nedostane od hýřilce nic. Trpí hlad. Takové dělnictvo jest schátralé, nezná cenu peněz, jejich

společenskou moc. Rovněž tak naše rolnictvo. Kdyby si vážilo své půdy, kdyby majetek od otců zděděný si zachovalo šetrností, pak by nebylo tolik zkrachovaných rolníků.

Musíme obrátiti. Každý otec rodiny má býti knězem ve své rodině, má spořiti, pracovati, starati se o ženu a budoucnost dítek, vésti je ke zbožnému životu. Kdyby naše dcery měly z domova řádné vychování, nestaly by se prostituovanou žida, u něhož slouží, nenaplňovaly by bordelly severočeských průmyslových měst, Prahy, Vídně.

Každý učitel má býti knězem ve škole. Má dáti dětem dobrý náboženský základ, lásku k řeči mateřské, k národu svému, lásku k pracovitosti, spořivosti.

To jest ta nutná vnitřní obroda, kterou musíme začíti. Obce, které ještě dbají na kněze, váží si víry od otců zděděné, v jichžto rodinách panuje křesťanský mrav, jednoduchost, spořivost, v takových obcích žid nepořídí. V obcích, kde panuje pijanství, tančírny, rozháranost v rodinách, necudnost mládeže, v takových obcích kraluje žid, zbohatne na ssutinách dohospodařených, schátralých našich rolníků, živnostníků.

Jest známkou doby, že prof. Čelakovskému v Hradci Králové nebylo dovoleno vládním komisařem mluviti o židech. Zdali pak zakřikl vládní komisař pana poslance Sokola v Chocni?

Myslím, že vážným, upřímným vlastencům jsou tyto věci na pováženou. Ve společnosti, ve které se smí bojovati a spílati dobrodincům chudiny, kněžím, a ve které se nesmí mluviti o lichvářích a pijavicích lidu, o židech, v takové společnosti to smutně dopadá.

Shrneme-li všechno v krátký úsudek, musíme říci toto:

Moderní názory o životě, odporující náuce Kristově, rozšiřované našimi novinami, záhy vštěpovány ve škole mládeži, nejistota výživy, špatná výchova v rodinách, působily zhoubně i na náš malý národ. Lid nechce žíti spořivě, skromně. Advokáti žijí ze špatností lidí (parcelace půdy, soudy, zkrachované záložny, směnečný obchod, viz obrázek advokátské výživy v povídce Roháčka: »První hřích.«), žurnalistika, písemnictví, pěstuje rozkoš a smyslnosť, kazí lid. V takových poměrech vítězí nad lidem ten silnější a to je spořivý a lstivý žid.

Politikové a vůdcové lidu bojí se na tyto vředy v národě poukázati, aby nepřišli o mandát. Krásně řeční ve schůzích a živí jeho vášně, by se lidu zalíbili. Tak se stalo, že jediný kněz se odváží lidu vytknouti jeho chyby.

Pak ale poštve na sebe všecky ty nečisté vlky, kteří ze zkažených našich poměrů žijí. Odtud ten boj proti klerikálům, odtud to štvaní v novinách, ve školách, v politických schůzích, v obcích, odtud ten boj proti klerikalismu.

Kdyby se lidé ve všem spravovali náukami náboženství Kristova, kdyby ve všem vládla spravedlnosť, pak by nebylo sociální otázky, nebylo by manlicherovek, třenic národních, nebylo by bohatých židů, nuzných, zchátralých křesťanů.

Strana svobodomyslná měla 4. července 1894 v Praze schůzi, ve které se předáci radili o postupu českého národa v politice. I pravili, že tvoření se zvláštní strany klerikální je nebezpečím pro národní a osvětový pokrok národa českého.

Pánové, pochopujeme vaši starosť o národ. Nechcete, aby kněz, tento syn z lidu, lid varoval a vedl k životu ctnostnému. Ať panuje v obcích našich žid, jen ne kněz. Tak daleko jsme to přivedli a to je, pánové z tábora svobodomyslného, zásluha vašeho dlouholetého působení,

Jsme doma a nesmíme mluviti (dr. Čelakovský), jsme doma a tento domov není náš (zadlužení půdy), jsme doma a nejsme svobodnými pány.

Ne boj proti klerikalismu nás spasí, ne kněz jest nebezpečný lidu, ale ti, kteří naň pokřikují.

Všecka práva si vyhražuje spisovatel.

O snahách našeho dělnictva.

Řeč, kterou promluvil na sjezdě českých katolíků v Brně (30. července 1894) Rudolf Vrba.

Když v století 16. obnoveno bylo studium starých spisovatelů římských a řeckých, či když tak zv. renaisance v Evropě rozkvétala, obživlo také v národech evropských právo římské se svými náukami o neobmezeném vlastnictví.

Majitel není nikomu odpovědný, jak majetku nabude, jak s ním zachází. Zároveň obživnutím práva římského, kterého se křečovitě chopili reformatoři a protestantská knížata, začalo studium přírody. Baco Verulámský pobádal zkoumati zjevy přírodní.

Tím lidský duch odvrácen byl od člověka, věnoval se zjevům zevnějším. Znalosť zákonů přírodních, konečně vynalezení páry a s ním souvisící revoluce na poli výrobním byly přirozené výsledky zkoumání přírody.

Tito dva činitelové přivodili obrovský převrat v žití vzdělaných národů. Společnosť lidská opíjela se novověkými vymoženostmi, učení o neobmezeném vlastnictví, vynálezy, podnikavosť se sbratřily a pohřbily skorem na dobro dřívější výrobní spůsoby.

Mysl lidská odvrátila se od člověka, od tohoto obrazu Božího, který jest určen pro život věčný, a ponořila se do bohatství přírody, z něhož sobě těžiti začínala mírou netušenou.

Tu i věda přírodní začala hlásati nepokrytě chtíčům lidským náramně vítané náuky. Materialismus, který učí, že člověk nemá cíle posmrtného, uchvátil mysl a následkem toho povstala bohopustá honitba po bohatství a vezdejších požitcích.

Lidstvu hlásala tak zv. věda přírodní, že není nebe po smrti, nuže učiňme sobě nebe zde na zemi.

Společnost lidská odpadla namnoze od náuky křesťanské a stala se pohanskou. Moderní stát, lidová moc, absolutní věda bez Boha, neobmezené vlastnictví, honitba po bohatství, bezohledné sobectví, to jsou známky moderní, od křesťanství odpadlé společnosti.

Kdo prohýřil v divokých radovánkách noc, postonává potom, a když vystřízliví, hanbí se za skutky v rozjařenosti učiněné.

Společnost moderní jest skorem u konce té krásné hodovní nálady, kdy bohatství odevšad se hrnulo.

U stolu hodovního sedí nyní jen velmi málo vyvolených, to jsou millionáři, kapitalisté, podnikatelé. Venku před branou shromažďují se však na milliony chudých Lazarů, to jsou na mizině octnuvší se řemeslníci, schudlí zemědělci, dělníci, proletáři. Avšak tito Lazarové, tento proletariát nedá se porovnati s oním Lazarem z evangelia, který oddaně do vůle Boží snášel chudobu svou a došel odměny v lůně Abrahamově; moderní Lazar, nynější proletariát, mocnou rukou, hlučným hlasem, ba prostředky, jichž se společnost hrozí, dynamitem, buší na bránu hodovního sálu, aby ke stolu byl připuštěn.

Toť, pánové, dnešní otázka sociální.

Čím jest nám katolíkům otázka sociální? My chceme, aby zkažená společnost přestala ceniti bohatství výše než člověka, aby lidská mysl se

odvrátila od pokladů přírody a počala se zabývati více člověkem samým a cílem jeho.

My katolíci chceme, aby ve veškerém životě pospolitém, aby ve všech zákonech, rozdělování odměny a výnosu práce, ve výrobě vládla křesťanská spravedlnosť, aby člověk výše ceněn byl, než od něho spracovaný výrobek.

Na jakých základech spočívala společnosť římská, která opanovala celý staropohanský svět?

Spočívala na náuce o naprostém a neobmezeném právu majetkovém, spočívala na práci otrocké.

Otrok byl vlastnictvím pána; jako dnes mi patří pes, kterého mohu prodati i zastřeliti, patřil tehdáž člověku pánovi člověk otrok.

Celá výroba, která zásobovala tehdejší ohromné město Řím a veškeré provincie šatstvem, stavěla domy, pěstovala potraviny, spočívala v rukou otroků.

Dnes jest ovšem dělník svoboden, to jest, není majetkem podnikatele jako otrok, ale svoboda ta jest pouze zdánlivá, náš dělník jest ukován k závodu, v němž pracuje, železným řetězem a ten jest hlad, který mu hrozí, když podnikatel dělníka z práce vypoví.

Proletariát či čtvrtý stav se v moderní společnosti náramně množí, ne sice plodností dělnické třídy, nýbrž jinými prostředky. Řemesla vymírají, strojní výroba neustále se zdokonaluje a zlaciňuje, závody konfekční naprosto hrozí vyhubiti samostatné živnostnictvo. Půda neobmezeným parcelováním a zadlužením přechází v majetek kapitalistů. Tím spůsobem rozmnožuje schudlé řemeslnictvo a zemědělstvo řady nemajetného, s místa na místo se stěhujícího proletariátu.

V dobách stěhování národů a výbojných válek podmanil sobě vítěz zem i lid, nad kterým zvítězil; tehdáž vítězil meč.

Nyní se nejprudší války vedou na poli výrobním. Bez válek se národové zadlužují a stávají se otroky kapitalistův, jimž ročně ze dluhů státních odvádějí milliony úroků. Totoť jest moderní poddanství.

Finanční ministři à la Plener jdou se poklonit nejmocnějšímu mocnáři té doby, Rotschildovi, aby od něho milostivě dosáhli půjček.

Kapitál sevřel železnou mocí moderní stát ohromnými státními dluhy, na jejichž úroky národové se lopotí a mozolné daně odvádějí.

Kapitál si osvojil veřejné podniky, dráhy a paróplavbu a diktuje národům daň v dopravních tarifech. Sobě však dopřává ohromné slevy v refakciích.

Kdežto strážník u dráhy, obyčejně vysloužilý vojín, má měsíčně 25—30 zl., z čehož někdy pokuty platí a se ženou a dětmi se živiti musí, berou ředitelové drah ročně platy po 20—50.000, berou akcionáři po millionech ročního čistého výtěžku.

Kapitál si osvojil doly. V podsvětí pracuje horník za 1 zl. denně, mnohdy i méně. Nikdy není jist, zda živ se vrátí. Zasáhne-li jej neštěstí, spláče-li žena nad zohavenou mrtvolou mužovou, dá vdově kapitál 50 zl. ročně, aby hlady nezemřela, a sirotám 20 zl.

Řiditel dolů má platu a tantiem ročně až i 80.000 zl., jako ředitel rotschildovských dolů. Majiteli vynášejí doly ty ročně milliony.

Kapitál si osvojil úvěr, dává národům peníze, to jsou banky, které určují hodnotu peněz, diktují národům měnu.

Tento kapitál skupuje po celém světě doly, v nichž se kov vytěžuje a prodává zlato a stříbro státům ze ceny, které se mu zlíbí. Brzo budou patřiti veškeré doly zlaté celého světa skupině Rotschildovské, jako již skoupila všecky doly rtuťové a na měď, jako jí patří petrolej v celém

světě. Národové platí těmto velmožům ohromných daní ročně za clo, celé státy jsou kořistí mezinárodního kapitálu.

Banky, do kterých všecky peníze plynou, jako do nádržek, dávají pouze kapitalistům laciný úvěr, rolník a živnostník obdrží úvěr teprve z několikateré ruky zdražený.

Náš pak průmysl cukrovarnický a jiné naše podniky závisí od milosti židovských bank ve Vídni. Dráhy, akciové podniky jsou řízeny od cizinců a židů, český lid však živí tyto podniky svou prací a svými penězi.

Uprostřed ozbrojeného míru vedou se nejzuřivější boje, kterým za oběť padne do roka statisíce zmařených existencí.

Na burse mezinárodní kapitál špekuluje obilím, diktuje cenu rolníkovi, na burse se sdružují kapitalisté ve sbory, špekulační družstva či trusty, které zápolí, kdo s koho a konec konců: silnější pozří slabšího.

K těmto známkám kapitalistické novopohanské společnosti přidružuje se jiná neméně rozhodující okolnost o společenském postavení proletariátu.

Stroj vynalezen a zdokonalen technikou, nahrazuje ruční nástroj a umělost člověkovu. Stroj parní silou hnaný, neúmorný, nahradí na sta lidských pracovních sil.

Jelikož pracuje rychle a hromadně, naplní se brzy sklady. Nastanou přestávky ve výrobě. Na sta, tisíce dělníků nemá zaměstnání. Výroba strojní odchovává tak zv. reservní armádu, to jest dělnictvo nezaměstnané,

Tato reservní armáda jest brzy větší, brzy menší. Čím větší jest, tím více klesá mzda. Čím více nezaměstnanců, tím více těch, kteří se k práci nabízejí za každou cenu.

Klesáním ceny ubývá i výživa, lid nekupuje, nemůže, vázne obchod.

Hlavní známkou kapitalistické výroby jest, že každý podnikatel vyrábí na svůj vrub, musí se starati, by výrobkům našel kupců. Následkem této výroby na nejisto, ne na objednávku, sklady se přeplní a ve výrobě nastane přestávka, dělníkům výpověď z práce.

Aby podnikatelé výrobu přehlédnouti dovedli, sdružili se ve svazky, kartely, které jsou i mnohdy mezinárodní.

Tyto kartely rozdělují sobě výrobu, ne však na prospěch dělnictva a kupujícího obecenstva, nýbrž na prospěch vlastní. Kartely diktují cenu, tvoří stát ve státu. To jsou moderní loupežní rytíři. —

Přehlížejíce všecky tyto vady výrobních poměrů, toužíme my katolíci po tom, aby nastal obrat k lepšímu.

Vidíme dvojí proud, který se vzmohl a jímá lidské mysli, by obrodil společnost a kapitalism zlomil.

Jest to především snaha naše, snaha katolíků, aby společnost od křesťanství odpadlá, utonulá ve smyslném životě, divoké honitbě po požitcích a bohatství se obrátila k náuce Kristově a společenský život přispůsobila náukám evangelia.

Majetek a práce jsou nerozdílně sloučeny, neboť majetek posvěcen jest pouze vlastní prací a práce stává se vlastním majetkem samostatnou.

Každý majetek přivádí sebou práva, ale i povinnosti, a ty mají sobě činiti rovnováhu.

My katolíci toužíme proto, aby výroba zorganisována byla ve výrobních společenstvech. Pro ně chceme všechny podstatné výsady starých cechů. Společenstva mají zákonitou mocí ustanovovati výši mzdy, urovnati výrobu, ustanoviti ceny výrobků, ona mají právně udělovati přísný průkaz

způsobilosti, zřizovati ústřední společenské tržnice a sklady na suroviny.

My katolíci toužíme po tom, aby tyto staré osvědčené řády společenské obživly, řády nové době přispůsobené aby s nimi vzkřísily i starého ducha náboženského. Bez obrody vnitřní, náboženské, mravní nezdaří se žádná obroda ekonomická a hospodářská.

Proto jest v hrubém omylu proud druhý, který pracuje proti kapitalismu, proud sociální demokracie.

My katolíci zásadně podporujeme snahu ekonomickou sociální demokracie, aby kapitál podřízen byl člověku, avšak my katolíci nemůžeme se sloučiti a spřáteliti se sociální demokracií, která přihlížejíc jen ku stránce čistě výrobní, zapomíná úplně na člověka samého, na jeho mravní poslání, na jeho úkol náboženský.

Sociální demokracie nepřivodí obrodu společenskou, ona pouze rozklad společnosti urychluje, ant rozdmychuje vášně v pracujícím lidu, přiostřuje zášť proletariátu proti kapitalistům, vychovává v massách lidu onu člověckou bestii, která se objevuje posléze v Henrym, ve Vaillantovi, v Caseriu.

Ona pověstná zásada sociálních demokratů: »náboženství jest věcí soukromou« jest drzou šalbou lidu, není ničím jiným, než slova svobodomyslného poslance Sokola v Chocni: slušný člověk může i bez náboženství živ býti.

Kam tyto zásady čelí, to vidí s hrůzou společnosť v atentátech a v dynamitových pumách.

Pro nás katolíky — pravil hrabě Arnošt Sylva Taroucca na sjezdu katolíků v Linci — není náboženství věcí soukromou, nýbrž věcí celé společnosti lidské, bez které ona obstáti nemůže.

Jelikož obroda společnosti bez náboženství není možna, jest přirozeno, že duchovenstvu a všem katolíkům bez rozdílu připadá v hnutí soci-

álním nad míru důležitá úloha. Moderní společnost svobodomyslná by ráda učinila kněze osamoceným ve společnosti, chce mu milostivě na starosti ponechati nanejvýš svíčkové báby.

Tomu my katolíci však stavíme se na odpor. Lid ode všech stran jest opuštěn, práva jeho jsou pošlapána, nikde nevidí ochránce upřímného. Liberálové svými novinami, školou beznáboženskou dovedli zasíti zášť v lidu proti duchovnímu, hle, nevěř mu, toť tvůj nepřítel.

Stál jsem dne 1. května v Praze u Střeleckého ostrova Zástupy dělnictva hrnuly se k zábavě, uspořádané k oslavě 1. května. Většina účastníků dívala se úkosem na mne. Přišel i jiný duchovní ke mně, věku staršího a pravil mi, kterak ho sociální demokraté vyzývavě měřili a dodal: co mi do nich? Pánové, nikoliv, co mi do nich, nýbrž na duchovenstvu jest, aby styk s lidem co nejvíce vyhledávalo, aby co nejvíce otázku sociální studovalo, aby co nejvíce hnutí sociálnímu postavilo se v čelo.

Četl jsem v »Nár. L.« bezčetné dopisy z Brna proti sjezdu našemu katolickému.

Četl jsem, kterak prý se v Brně sejdou Windischgrätzovi dragouni, aby český lid zaprodali vládě.

Pánové, nás vychovala poctivá česká matka, nás vychovala a živila chlebem, starostmi a slzami chudoby smáčeným, ani jeden z nás nepřišel sem v uniformě dragounské, my jsme synové z lidu, věrní synové národa a vlasti, my ale i věrní synové jsme církve, která nás živí chlebem nebeským.

Pročež navrhuji, aby první sjezd katolíků českých v Brně shromážděných na důkaz své upřímné lásky k národu a církvi přijal a v životě praktickém rázně hájil resoluci v příčině otázky sociální.

Resoluce sjezdu katolického.

Sociální odbor.

O dělnické otázce.

(Rudolf Vrba.)

Jelikož křesťanská spravedinosť žádá, aby práce lidská byla více oceňována, než mrtvý kapitál, a rozhodně zamítá názor, v němž člověk k obrazu Božímu stvořený méně se cení než výrobek z rukou jeho, jakož i zásadu bezohledné konkurence — navrhuje první sjezd katolíků českého národa v Brně v příčině otázky dělnické následující resoluci:

1. Průmysl budiž zorganisován ve společenstva nucená s přísným průkazem způsobilosti. Průmyslová společenstva si zjednají vědomosť, mnoho-li výrobků země nebo říše spotřebuje a zařídí dle toho výrobu, aby nenastaly přestávky a krise.

Společenstva dožadují se na vládě zdravé celní politiky, aby domácí průmysl nebyl zahraniční záplavou zničen.

2. Podnikatel jest zodpovědný za jistotu a solidnosť podniku a má býti on i dílovedoucí karakteru bezúhonného.

Nový podnik nemá ožebračiti a zničiti starší rozvětvený průmysl, z něhož větší dělnické vrstvy žijí. —

3. Doba pracovní budiž v dolech a továrnách chemických, zdraví lidskému škodlivých, obmezena na 8 hodin, v ostatních pak závodech na průměrnou 10hodinnovou pracovní dobu.

Táž doba pracovní ať určena jest též dělníkům drah a dopravních závodů.

Ministerstvu obchodu budiž odňato právo dovolovati podnikatelům práci nedělní a sváteční a prodloužení doby pracovní a budiž vyhrazeno výborům dělnickým.

4. V každém průmyslovém podniku — po případě spojí se více stejných — má býti dělnický výbor smírčí, jehož právem jest sprostředkovati mezi dělnictvem a podnikatelem.

5. Noční práce žen a dítek budiž úplně zrušena, noční práce mužů co nejvíce obmezena.

6. Podnikatel béře na se povinnosť dělníka zaměstnávati s t á l e, jemu dle stáří a schopností zvyšovati mzdu.

Podnikatelé nejsou oprávněni k pracím řemeslným najímati řemeslníků za mzdu nádennickou, po případě samé nádenníky najmouti.

7. Podnikatelé jsou zodpovědni za mravní ochranu dělnic a mají roztříditi a odděliti v pracovnách dělnictvo dle pohlaví.

Paragraf 132. zákona trestního má stihnouti podnikatele, dílovedoucí a dozorce vůbec. Zároveň jsou z křesťanské spravedlnosti povinni nedospělým zaměstnaných v závodě žen zříditi opatrovny.

8. Stát povinen bdíti nad zákony ochrannými, nad pokladnou nemocenskou a pojišťovnou stáří, zameziti a přísně trestati defraudace, donutiti podnikatele, připadající na ně díl do pojišťoven řečených správně platiti a přísně odstraniti v závodech tak zvaný truksystém, to jest kupování a prodávání potravin v závodě samém.

9. Jelikož duchovenstvo přirozeným vůdcem lidu jest, ať se stará o duševní potřeby dělnictva, o čítárny, vzdělavací spolky a hledí předejíti takto hýřivým nedělním tančírnám a pod. K tomu především třeba, aby sociální otázku studovalo a proto budiž katolická sociologie na učeništích bohosloveckých zavedena jako mimořádný, ale povinný předmět.

Dodatek:

My katolíci českého národa považujeme zlatou měnu za ohromné poškození lidu a žádáme pro země koruny české národní banku s právem vydávati papírové bankovky a raziti měnu stříbrnou.

Žádáme všeobecné hlasovací právo dělnictva do komor dělnických.

Žádáme dohled státní nebo sestátnění dolů a sestátnění drah a paroplavby.

Otázka řemeslnická.

(V. Žižka.)

1. Každé řemeslo nechť tvoří společenstvo, jež by se svými zvláštními stanovami spravovalo.

2. Společenstvo dotčené nechť rozhoduje o spůsobilosti a o tom, kdo za člena do spolku přijat a ku provozování téhož řemesla čili výroby za schopného uznán býti má.

3. Společenstvo každého řemesla měj právo rozhodovati nad výrobkem práce své, zvláště však právo veškerý obchod s ním buď povolovati nebo jej zapovídati.

4. K prodeji výrobků svých oprávněn buď na prvním místě vyrábitel sám.

5. Řemeslníci, kteří výrobek svůj prodávají, jako pekaři, mlynáři, pernikáři, cukráři, řezníci a jiní mají tam, kde spolek prodej výrobků potřebným uzná, jen po jednom krámě míti, aby z užitku řemesla raději více oprávněných řemeslníků podíl bráti mohlo a jeden všechno na sebe strhnouti nemohl.

6. Rovněž mějž každý obchodník v místě, kde obchoduje, jen jeden krám k prodeji svého zboží.

7. Obchod budiž od řemesla přesně oddělován, tak aby žádný obchodník řemesla (ve formě jakékoliv) neprovozoval, ani řemeslník jednoho odboru do obchodu s výrobky jiného řemesla se nemíchal.

8. Pro řemeslníky buďtež čistě - řemeslnické komory zřízeny.

Sociálně-politické spisy od téhož spisovatele:

O zachování stavu rolnického.

(Rozebráno.)

Dělnictvo v boji za svá práva.

V Praze 1891 Cena 1 zl. 20 kr. u Řivnáče.

OBSAH: O sobectví. O právu majetkovém. Co jsou peníze a zboží O práci. Kapitalista a dělník. Smlouva pracovní. O době pracovní. O mzdě. Vznik manufaktury. Vznik strojů. Vliv stroje na dělnictvo. Práce žen a dítek. Truksystém. Byty dělnické. Stát k zájmům dělnictva. Spolčovací právo dělnictva. Duchovenstvo a dělnictvo. Doslov.

Povaha moderního kapitálu.

V Praze 1892. Cena 1 zl. u Řivnáče.

OBSAH: O zdanění kapitálu. O lichvě. O bankách, záložnách a pojišťovnách. O burse. Dějiny Rotschildů. O cirkulaci peněz. O úvěru společenstev. Kam spějeme s kapitalismem? Doslov.

Hříchy společnosti.

Sociálně politická studie.
V Praze 1893. Cena 30 kr. u Řivnáče.

Sociálně-demokratická společnosť.

V Praze 1894. Cena 1 zl. 20 kr. u Řivnáče.

OBSAH: Kapitalistická společnosť. Materialistický výklad dějin. Základy společnosti komunistické. Právo na neztenčený důchod z práce. Mzda a stávky. Všeobecné hlasovací právo. Zobecnění majetku pozemkového, Otázka ženská. Žena v nynější společnosti. Ubývání sňatků. Prostituce. Emancipace žen. Žena a muž dle přirozeného postavení. Náboženství věcí soukromou. Zvítězí církev nebo sociální demokracie. Doslov.

Katolické spolky nejlépe objednají knihy u spisovatele, kde možno obdržeti slevu. V knihkupectví nikoliv. Adresa: R. Vrba, Průhonice u Prahy. Pošta v místě.

U.C. BERKELEY LIBRARIES
C008472059

